

Politisk ekstremisme i Danmark

Larsen, Chris Holmsted

Publication date:
2012

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Larsen, C. H. (2012). Politisk ekstremisme i Danmark. Roskilde: Roskilde Universitet.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@ruc.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

POLITISK EKSTREMISME I DANMARK

Af mag. art. Chris Holmsted Larsen, Ph.d.-studerende
Institut for Kultur og Identitet
Roskilde Universitet

KOLOFON

Af Mag. art. Chris Holmsted Larsen, Ph.d. – stud.
Institut for Kultur og Identitet, Roskilde Universitet
For Social- og Integrationsministeriet
April 2012
ISBN: 978-87-995330-0-8

INDHOLD

Baggrund	1
Formål og indledning	2
Politisk ekstremisme – begreb og afgrænsning	4
Den danske højreekstremisme	7
De højreekstreme ideologier, fjendebilleder og politiske mærkesager	7
De højreekstreme miljøer i Danmark	8
Nationalsocialisterne - DNSB og Danskernes Parti	8
Danmarks Nationale Front	10
Vederfølner	10
Antimuslinske grupper - Danish Defence League og SIAD	11
Organisering, rivalisering og samarbejder	13
Aktiviteter og kriminelle handlinger	14
Rekruttering i de højreekstreme miljøer	17
De sociale medier og internettets rolle	18
Den danske venstreekstremisme	20
De venstreekstreme ideologier, fjendebilleder og politiske mærkesager	21
De venstreekstreme miljøer i Danmark	23
Anarkistiske og libertære miljøer.....	23
Antifascistisk Aktion	25
Libertære Socialister	26
Socialistisk Ungdomsfront	26
Kommunistiske partier og grupperinger	27
Organisering, rivalisering og samarbejder	29
Aktiviteter og kriminelle handlinger	30
Rekruttering i de venstreekstreme miljøer	32
De sociale medier og internettets rolle	33
Resume	35
Forskningslitteratur og kilder	39

BAGGRUND

Det fremgår af regeringsgrundlaget, at der skal iværksættes en kortlægning af udfordringer med ekstremisme og antidemokratiske grupperinger med henblik på at tilpasse den forebyggende indsats til netop de områder og grupper, hvor der er konkrete udfordringer. Kortlægningen vil blandt andet bestå af undersøgelser i udvalgte lokalområder baseret på kvalitative og kvantitative studier samt mere uddybende studier, hvor udvalgte former for ekstremisme og antidemokratiske grupper i Danmark analyseres. Indledningsvist skal der på baggrund af eksisterende forskning om ekstremisme og antidemokratiske grupperinger udarbejdes en statusrapport/kortlægning, som giver et billede af, hvilke udfordringer der eksisterer i Danmark samt et bud på, hvor i landet disse udfordringer er særligt udbredte. Den foreliggende forskningsrapport er følgelig produktet af en konkret forskningsbestilling fra Social- og Integrationsministeriet.

FORMÅL OG INDLEDNING

Formålet med denne statusrapport er at skabe et overblik over udfordringer med højre- og venstreekstremisme i Danmark. Rapporten vil indgå som del af en bredere kortlægningsøvelse, der bl.a. iværksættes med henblik på at konkretisere og målrette den forebyggende indsats. Den foreliggende rapport tager sit udgangspunkt i den eksisterende og aktuelle forskning på området. Den er en konkret og faktisk baseret rapport, der har til formål at skabe overblik over, hvor de ekstreme politiske problematikker er i dagens Danmark – og hvilke problemstillinger dette udfordrer samfundet med. Rapporten er ikke en komplet beskrivelse af de højre- og venstreekstreme miljøer, men derimod et forsøg på at tilvejebringe et fundament af viden, som en senere og mere omfattende undersøgelse kan baseres på. Dermed afspejler rapporten den eksisterende forskning i politisk ekstremisme i Danmark, hvor denne forskning endnu er relativt begrænset i omfang. Rapporten afspejler derfor også forskerens egne observationer og kvalitative analyser af den aktuelle udvikling i den politiske ekstremisme.

Som demokratisk samfund findes der en række gode grunde til tæt at følge ekstremistiske strømninger, som har et antidemokratisk sigte og tilskynder eller anvender ekstreme virkemidler som del af en politisk kamp. En første og helt konkret grund er, at politisk ekstremisme, i det omfang den udarter sig i kriminelle handlinger, dvs. personvold, hærværk og trusler, betyder umiddelbare og konkrete omkostninger for samfundet fx i form af politiefterforskning og retssager. En anden er, at politisk radikalisering af særligt unge kan få alvorlige sociale og økonomiske konsekvenser for det videre livsforløb, fx i form af tabte sociale relationer, fængselsstraf og problemer med at blive finde fodfæste på arbejdsmarkedet. Dette, og den yderligere radikalisering og sociale isolation, der følger af individets udelukket fra samfundet, kan være svært at opgøre i kroner og øre. Men at omkostningerne for både samfundet og individet er betydelige, det er der næppe tvivl om. Sidst, men ikke mindst, så sigter ekstreme politiske grupperinger på at undergrave og ultimativt omstyrte den bestående samfundsorden. Men omvendt er ekstreme politiske grupperinger også et varigt demokratisk grundvilkår, der udspringer af de sociale, økonomiske, etniske eller religiøse spændinger, der kendetegner de fleste moderne vestlige samfund. Ekstreme politiske grupperinger bevæger sig derfor ikke kun i forhold til hinanden, men også i forhold til det etablerede politiske system og de søger konstant at tilpasse deres virke og ideologier til de spændingsfelter, der udspiller sig nationalt og globalt.

Målet må derfor være at udvikle en forebyggende indsats, som involverer alle relevante myndigheder, der kan forebygge den ekstreme politiske handling, og derved søge at undgå fremtidige tragedier som højreekstremisten Anders Breiviks terrorangreb i 2011. Omvendt må man, som et demokratisk grundvilkår, et langt stykke hen af vejen acceptere den radikale

politisk holdning, uanset hvor frastødende denne må virke og i det omfang, at den ikke er i modstrid med lovgivningen. At definere denne balance er primært en politisk opgave. Håbet er, at denne præliminære rapport kan bidrage med nogle af de facts og problemstillinger, der kræves for at træffe de rette beslutninger på området.

POLITISK EKSTREMISME – BEGREB OG AFGRÆNSNING

I den foreliggende rapport fokuseres der bevidst på *ekstremisme* og ikke *radikalisme* i forhold til de behandlede partier, grupperinger og individer. Formålet er at afgrænse emnefeltet overfor hvad, der forsvarligt kan problematiseres i forhold til demokratiet. Termen radikalisme omfatter også politiske grupperinger og individer, der ønsker et radikalt anderledes samfund, men som ikke nødvendigvis anvender eller støtter ekstreme metoder, fx politisk vold, for at nå deres mål. Derfor er der i denne rapport en skillelinje imellem det radikale og ekstreme begreb, som har til formål at skille den radikale holdning fra den ekstreme politiske handling. Særligt efter det islamistiske terrorangreb d. 11. september 2001 er der sket et skred i retning af en begrebsligestilling imellem radikalisme og ekstremisme (March 2011). I Tyskland, hvor særlige historiske forudsætninger gør sig gældende, skelnes der forfatningsmæssigt imellem en radikalisme, der defineres som en radikal kritik af den eksisterende samfundsorden, men som ikke har antidemokratisk sigte og intention, og på den anden side en ekstremisme, som er antidemokratisk, antiliberal og antikonstitutionel, og som dermed kan forbydes jf. den tyske forfatning (Mudde 1996, Ignazi 2003, March 2011).

I praksis er det dog kompliceret at skelne imellem radikalisme og ekstremisme, da grænserne for politisk aktivisme indenfor og udenfor demokratiets grænser ofte flyder sammen, og hvor der eksisterer betydelige gråzoner (Backes 2006). Ekstremismebegrebets anvendelighed i forhold til kategorisering og afgrænsning imellem den ekstreme handling og den radikale holdning er derfor en kompleks diskussion med betydelige implikationer for vores demokrati. Derfor er afgrænsningen i forhold til de partier og grupperinger, der er beskrevet i denne rapport, heller ikke definitive eller udtryk for, at disse åbent støtter eller anvender politisk ekstreme virkemidler. Det er derimod udtryk for, at de har eller har haft politisk berøring med grupperinger eller individer, der udøver eller støtter politisk ekstreme handlinger. Det giver følgelig heller ikke mening udelukkende at undersøge politisk ekstremisme i forhold til den ekstreme handling. Ekstreme politiske grupperinger kendetegnes ved, at de ikke blot er ideologisk radikale, men ydermere antisystemiske og i opposition til fundamentale værdier og institutioner i det liberale demokrati (Satori 1976).

Som demokrati, og særligt i forhold til ytringsfriheden, må man et langt stykke hen ad vejen acceptere både den radikale og ekstreme holdning. Derimod er den ekstreme politiske handling, i det omfang den krænker loven, retssikkerheden og menneskerettighederne, et problem som et demokratisk samfund må tage alvorligt og gribe både præventiv og reaktivt ind overfor. Med udgangspunkt i Politiets Efterretningstjenestes definition, så defineres politiske ekstremisme her som værende kendetegnet ved anvendelsen af voldelige og udemokratiske metoder med henblik på

at opnå politiske, ideologiske eller religiøse formål. Men eftersom PETs forståelsesramme kun tager udgangspunkt i ekstremisme og ikke afgrænser i forhold til radikalisme (PET 2010, 2011 & 2012), så kan det tænkes hensigtsmæssigt at udbygge forståelsesrammen. En tilgang kunne være at definere radikalisme som værende reserveret for de grupperinger, der accepterer demokratiske metoder, som frie valg, men idemæssigt forkaster demokratiske værdier, som pluralisme. Ekstremisme er derimod, jf. denne anskuelse, forbeholdt grupperinger, der både benægter demokratiske metoder og demokratiske værdier (Backes 2010). Men som det fremgår af den foreliggende rapport, så er genstandsfeltet i realiteten en gråzone, hvor de fleste partier og grupperinger bevæger sig frit imellem radikalisme og ekstremisme.

Den politiske ekstremisme er særligt kendetegnet ved udøvelsen af politisk vold. Dette omfatter gadeoptøjer, personvold, besættelser, politisk hærværk, bombesprængninger, trusler, chikane, trusler og hadforbrydelser, der omfatter racistiske eller fysiske overgreb på etniske, religiøse, politiske eller seksuelle minoriteter (Karpantschhof & Mikkelsen 2008). Disse former for politisk vold virker i varierende omfang destabiliserende på et moderne og multikulturelt globalt samfund som det danske. Politisk ekstremisme er dermed ofte på kollisionskurs med samfundets forpligtigelse til at beskytte bestemte grupper i samfundet imod overgreb fra andre grupper.

Samfundets indgreb overfor politiske ekstremisme er kompliceret. Det drejer sig om værdiladede og omdiskuterede begreber og fænomener, der forskningsmæssigt ikke har nogen entydig anvendelse eller forståelsesramme (Backes 2010). Dermed findes der god grund til kontinuerligt at diskutere anvendelsen af ekstremisme-begrebet, bl.a. fordi der med en sådan klassificering følger en betydelig politisk og social isolation, der ikke kun har konsekvenser for individer og grupperinger, men også for selve det demokratiske samfunds rammer. I værste fald kan indgreb over ekstreme politiske grupperinger accelerere radikaliseringsprocessen. Konkret bør det derfor tilstræbes at finde en balance, hvor samfund og individ beskyttes imod overgreb fra ekstreme politiske grupperinger, men hvor ytrings- og forsamlingsfriheden ikke indskrænkes i et omfang, der skader demokratiet. Det er netop i tolerancen overfor anderledes politiske holdninger, at et demokrati står sin prøve. Derfor er det et stort politisk ansvar at sætte disse grænser, men samtidig en nødvendighed i en global tidsalder, hvor religiøs og politisk ekstremisme er et grundvilkår.

Anders Breiviks terrorangreb var en tragisk påmindelse om, at selv de mest velfungerende samfund ikke udelukkende via politi og efterretningsvæsen kan beskytte sig imod ekstreme politiske handlinger, men at en effektiv forebyggende indsats, der kan forhindre den ekstreme holdning i at forvandle sig til en ekstrem handling, er lige så vigtig. Den politiske ekstremisme kendetegnes i dag ved at den primært kommer indefra. Den er ikke, som tilfældet fx er med Al-Qaeda's terrorisme, en overvejende eksternt funderet trussel, politisk ekstremisme er derimod rodfæstet i keredanske politiske miljøer, der på overfladen ikke vækker samme opsigt som

militante islamistiske miljøer. Men som Anders Breiviks terrorangreb og senest optrevlingen af en neonazistisk terrorcelle i Tyskland har vist, så står den politiske ekstremisme og terror ikke islamistiske terrorgrupper noget tilbage hvad angår brutalitet.

Historisk har det danske parlamentariske demokrati stort set fra begyndelsen været præget af ekstreme udenomsparlamentariske fløje og grupperinger, der har sat deres præg på demokratiets udvikling og begrænsninger (Karpantschof & Mikkelsen 2008). Dette gør sig også gældende i nutidens Danmark, hvor der både på den yderste højre- og venstrefløj er grupperinger og partier, der med vekslende intensitet udfordrer det liberale demokratis spilleregler. Der er dermed tale om en dynamisk og foranderlig politisk proces, hvor skiftende grupperinger med skiftende politisk og ideologisk sigte anvender ekstreme metoder til at påvirke det etablerede politiske system. På trods af et globalt samfund, hvor ideologi, politik og kultur konstant undergår dybdegående forandringer, så giver det stadigvæk mening at inddele den politiske ekstremisme i en traditionel højre- og venstreekstrem blok, hvor historiske ideologier som kommunisme, fascisme, nazisme og anarkisme stadigvæk danner grundlag for de ekstreme politiske grupperingers virke og forståelse af deres omverden.

DEN DANSKE HØJREEKSTREMISME

DE HØJREEKSTREME IDEOLOGIER, FJENDEBILLEDER OG POLITISKE MÆRKESAGER

Med udgangspunkt i PETs definition af højreekstremismen, så er det kendetegnende for de højreekstremer grupperinger og individer, at de enten støtter brugen af eller anvender forskellige udemokratiske og ekstreme metoder med det sigte at påvirke den etablerede politiske proces. De to overordnede strømninger er nationalsocialisme og højrenationalisme. Den sidste strømning består af et blandingsforhold af ultranationalisme, antiislamisme og biologisk og kulturel racisme. Det drejer sig ikke om en ensartet strømning, men om en bevægelse, der består af en omskiftelig mosaik af ideologiske strømninger og organisatoriske knopskydninger. Højrenationalismen tager udgangspunkt i forskelligartede og ekstreme tolkninger af liberalisme, konservatisme og fascisme. Ofte består det højrenationale univers af et blandingsforhold af flere af disse ideologiske grundelementer. Fælles for både nationalsocialisterne og de højrenationale grupperinger er dog et xenofobisk fjendebillede, hvor specifikke etniske og hertil religiøse og seksuelle minoriteter lægges for had og udsættes for trusler eller voldelige angreb. Dvs. grupperingerne har et fælles fjendebillede, som kan betegnes som det multietniske samfund.

Hertil kommer markante politiske fjendebilleder, hvor særligt venstreorienterede bliver betegnet som ”kulturmarxister” og ”kulturradikale”, og venstrefløjsspartier og grupperinger opfattes som ”landsforrædere”, der skader nationen. Dette er en opfattelse, hvem bestemte politiske eliter menes at havde tilladt islamisme og indvandring for der igennem, at underminere nationen og det danske folk. Derfor opfattes modstand imod det multietniske samfund som en legitim pligt, men ofte uden en nøjere definition af hvad denne modstand konkret indebærer. Internt er der derfor også uenighed omkring mål og midler. Nogle højreekstremister forbereder sig på, hvad de ser som en uundgåelig fremtidig racekrig eller krig imod islam, andre er mere ekstreme og ønsker at fremprovokere en sådan konflikt. Den højreekstremer utopi er dog relativt samstemmende et etnisk udrenset Danmark, altså et monoetnisk, monokulturelt og monoreligiøst samfund for hvide og kristne danskere. Målet er et utopisk samfund fra tiden før indvandring og globalisering. Dermed er den højreekstremer bevægelse, ideologi og fjendebilleder ikke kun årsagsrelateret til den interne nationale politiske udvikling, men skal også ses i lyset af en global foranderlighed, der kendetegnes ved politisk, økonomisk og social usikkerhed, hvilket alt sammen påvirker grupper og individers verdensbilleder og identitetsdannelser.

DE HØJREEKSTREME MILJØER I DANMARK

De højreekstreme grupperinger er i denne rapport inddelt i to hovedkategorier, der hver især kendetegnes af særlige ideologiske, politiske og organisatoriske træk:

Den højrenationale strømning består af ekstreme nationalkonservative, ultranationalistiske og antiislamistiske grupperinger, som under en paraply betegnes som højrenationale. Holdningerne i dette miljø er præget af en stærk nationalisme, antiislamisme, racisme og fjendtlighed overfor indvandring og alt, der er ”udansk”. Fælles for de ekstreme grupperinger og partier, der beskrives i denne rapport, er, at de enten huser eller har huset højreekstremister, der er villige til at anvende ekstreme og udemokratiske metoder. Eller alternativt at de direkte eller indirekte støtter eller anvender disse virkemidler. De højrenationale ønsker generelt demokratiet bevaret, men i en version forbeholdt etniske hvide danskere, hvorimod etniske minoriteter og særligt dem med muslimsk baggrund ønskes deporteret og eller som minimum berøvet deres demokratiske rettigheder. De højrenationale er internt ikke enige om hvor militante metoder, der må anvendes i denne etniske udrensning, men de arbejder alle mere eller mindre aktivt på at skabe forudsætningerne for et etnisk udrenset Danmark. Dermed er disse grupper de facto antidemokratiske.

Den nationalsocialistiske strømning er direkte antidemokratisk, antisemitisk og generelt racistisk. Nationalsocialisterne henter deres ideologiske inspiration og fjendebilleder i Hitlers nazistiske Tyskland og Mussolinis fascistiske Italien. Målet er en stærk, raceren og diktatorisk førerstat. Voldsanvendelsen hyldes i den nationalsocialistiske ideologi og anses som værende den stærkes ret, og derfor anvender nationalsocialisterne også politisk vold i det omfang dette er muligt og gavnligt for det politiske endemål. Nationalsocialisterne er typisk uenige med de højrenationale om demokratiets rolle, og antisemitismen deles typisk heller ikke med de højrenationale.

Samlet og konkret omfatter disse to hovedretning indenfor den ekstreme højrefløj i dag grupperingerne og partierne Danmarks Nationalsocialistiske Bevægelse (DNSB), Danmarks Nationale Front (DNF), Danskernes Parti, Danish Defence League (DDL), Stop Islamiseringen af Danmark (SIAD), Vederfølnere og White Pride. Hertil kommer en lang række mindre grupperinger, foreninger og partier, der grundet deres begrænsede betydning ikke er beskrevet i denne rapport.

Nationalsocialisterne - DNSB og Danskernes Parti

Danmarks Nationalsocialistiske Bevægelse (DNSB) er det ældste eksisterende parti på den ekstreme højrefløj i Danmark. Partiet er forankret i en traditionel og stærkt antidemokratisk nationalsocialisme, hvor Hitlers tyske nazisme er det praktiske og ideologiske forbillede.

Nationalsocialisterne arbejder for en revolutionær omvæltning, der skal bane vejen for et racerent og diktatorisk Danmark med Hitlers nazistiske Tyskland som forbillede. DNSB er i dag primært et ideologisk politisk parti, men har i perioder søgt at mobiliserer på gadeplan. Denne mobilisering er blevet mødt med omfattende moddemonstrationer, der har tvunget partiet til at afholde mange af de udadrettede aktiviteter under politibeskyttelse. Derfor er nationalsocialisternes forsøg på at komme ud af den politiske isolation heller ikke lykkedes. Modstanden imod nationalsocialismen er ikke kun begrænset til politiske modstandere på venstrefløjen, men er dybt forankret i befolkningen, der generelt og grundet nationalsocialismens forbryderisk historie og nazisternes besættelse af Danmark, tager afstand fra nationalsocialismen.

DNSB havde i 1990erne en vis succes med at gøre sig synlig i det offentlige rum. Partiet tiltrak periodisk subkulturelle strømninger såsom hooligans og skinheads og partiets offentlige manifestationer blev yderligt synliggjort via alliancer med ligesindede nazistiske grupperinger fra Sverige, Tyskland og Norge. Fremgangen var dog kortvarig, da ikke kun eksternt pres, men også tiltagende interne stridigheder svækkede DNSB. Internt havde partiet svært ved at styre den nye gruppe af nazistiske hooligans og skinheads. Dette betød, at de voldelige nynazistiske grupperinger som *Blood & Honour* og *Combat 18* vandt fodfæste og udfordrede DNSBs traditionelle nationalsocialisme. Striden kom bl.a. til udtryk via en intern strid om økonomiske ressourcer, hvilket splittede den nationalsocialistiske bevægelse og udløste en krise, der også kender tegner miljøet i dag.

I dag eksisterer Combat 18 ikke længere, og Blood & Honour er uden betydning i en dansk sammenhæng. DNSB er blevet yderligere svækket efter, at flere yngre af ledende medlemmer brød med partiet i 2011. Splittelsen opstod i forlængelse af et formandsskifte, hvor Esben Rohde blev ny formand. Esben Rohde er tidligere dømt for trusler om vold og et mislykket overfald på Sydafrikas daværende præsident under hans besøg i Danmark.

En gruppe af yngre medlemmer har under ledelse af den ledende nationalsocialist Daniel Carlsen stiftet det mediebevidste og moderniserede *Danskernes Parti*. Dette parti kan ses som et udtryk for et nationalsocialistisk forsøg på at bryde en mangeårig politisk isolation. Nazistisk symbolik er fjernet fra partiets propaganda, og der appelleres bredt til andre højreekstreme grupperinger, bl.a. med det formål at bilægge de ideologiske uenigheder mellem de højrenationale og nationalsocialisterne. Udadtil satses der bl.a. på at sælge nationalsocialismen på bløde politiske værdier som miljø og dyrevelfærd, der traditionelt har været en ideologisk komponent i nationalsocialismen. Partiet forsøger desuden at tiltrække utilfredse vælgere, der ønsker en mere ekstrem udlændingepolitik end den parlamentariske højrefløj kan tilbyde. Daniel Carlsen har været aktiv i en række andre grupperinger, herunder den højrenationale forening *Vederfølner*. Som situationen er lige nu, så har det nye parti haft begrænset politisk succes. Partiet er i dag primært

aktivt i Jylland og er tilknyttet de højreekstreme kredse i Midtjylland. Partiets udvikling skal ses på baggrund af DNSBs politiske krise og som et forsøg på at sælge nationalsocialismen i en ny indpakning. Det er uvist, hvorvidt Danskernes Parti på sigt vil overtage DNSBs tidligere ledende ideologiske og organisatoriske rolle på den ekstreme højrefløj, og om de vil have succes med at danne bro imellem de højrenationale og nationalsocialisterne. Men under alle omstændigheder er Danskernes Parti et eksempel på de ændringer som kendetegner den ekstreme højrefløj i disse år.

Danmarks Nationale Front

Ligesom Vederfølner, så er Danmarks Nationale Front (DNF) en af de vigtige grupperinger på den ekstreme højrefløj. Gruppen er en udløber af Dansk Front, der blev lukket i 2007. DNF har en højrenational profil, men rummer både højrenationale og nationalsocialister. Gruppen er stærkt racistisk og udpræget militant. Gruppens tidligere leder, Lars Agerbak, der har en fortid som venstreekstrem BZer, blev efter en ransagning i januar 2011 varetægtsfængslet og sigtet for en række ulovlige forhold, herunder ulovlig våbenbesiddelse. Sagen bekræfter billedet af DNF som værende en militant højreekstrem gruppe. DNF har tætte forbindelser til russiske nynazistiske partier, herunder Slavisk Union, der regnes som værende ekstremt voldeligt og en række medlemmer af gruppen har modtaget træning i våbenbrug i Rusland. Desuden er der tætte kontakter til tyske nynazister og Nationaldemokratische Partei Deutschlands (NPD). I sommeren 2011 blev en dansk familie, hvor faderen er af indisk afstamning, overfaldet under en strandtur på Knud Strand, nær Skive. Ifølge vidneudsagn deltog tyske nynazister, der gæstede DNF, i overfaldet. Et medlem af DNF er efterfølgende blevet sigtet i sagen. DNF er primært aktiv på Sjælland og oplandet til København, men har også medlemmer andre steder i landet. Gruppens øvrige aktiviteter omfatter uddeling af blade og opsætning af klistermærker, primært i det Storkøbenhavnske område. DNFs medlemmer er desuden aktive i en række hooligan grupperinger og anvender fodboldstadions som platform for hvervning. Gruppen er desuden aktør i sammenstød med den ekstreme venstrefløj, fx i forbindelse med rydningen af Ungdomshuset, hvor ekstremister fra gruppen opsøgte slagsmål på Nørrebro. Følgelig er DNF ofte mål for angreb fra den ekstreme venstrefløj, hvor særligt Antifascistisk Aktion (AFA) gør sig gældende. Gruppens hjemmesider har desuden periodisk været under angreb fra politiske hackere.

Vederfølner

Vederfølner er en højrenational og antimuslimsk forening og en udløber af det højreekstreme miljø i Århus og interne magtkampe i den højreekstreme grupperinger Dansk Front. Desuden er der personsammenfald med den voldelige og højreekstreme hooligangruppering White Pride. Vederfølner forsøger udadtil at virke på et politisk mindre ekstremt grundlag end f.eks. DNF og søger især at rekruttere unge højrenationale, der ikke tiltrækkes af nationalsocialismen. Af samme

årsag er Vederfølner i et konkurrenceforhold til DNF. Vederfølner er ikke kun en konsekvens af intern strid, men også eksternt pres på det højreekstreme miljø i Aarhus. Dette pres skyldtes den tiltagende højreekstreme vold imod politiske modstandere og etniske minoriteter og politisk hæværk imod venstrefløjspartier og tilholdssteder. Denne politiske vold, der særligt fandt sted efter årtusindskiftet, og som udgik fra personfeltet omkring Dansk Front og White Pride, nåede et niveau, der udløste en koordineret præventiv indsats fra politiet, kommunale myndigheder, SSP, PET og de lokale medier. Dette udløste et internt opgør omkring åben tilknytning til særligt nationalsocialistisk symbolik og ideologi. Efterfølgende blev Dansk Front nedlagt og Vederfølner stiftet. Foreningen har dog stadigvæk tætte samarbejder med andre højrenationale og nationalsocialistiske grupperinger, og der er betydelig personsammenfald imellem grupperingerne. Vederfølner står stærkest i Århus, men har også vundet fodfæste i andre provinsbyer, primært i Jylland og på Fyn. Vederfølner er en central parthaver i opbyggelsen af en højreekstrem ungdomskultur, fx kampsportsklubber og andre kulturelle tiltag, der kan påvirke og knytte unge til den højreekstreme bevægelse. I dag står Århus og omegn som en højborg for den højreekstreme bevægelse. Derfor ligger Østjylland, iflg. PETs seneste opgørelse over hadforbrydelse, på en andenplads, kun overgået af Københavns Politikreds, når det drejer sig om registrerede hadforbrydelser (PET 2011). Århus og Midtjylland er dermed den største udfordring for indsatsen overfor højreekstremismen. Omvendt er Århus er også det sted, hvor der er konkrete præventive erfaringer at hente.

Antimuslimske grupper - Danish Defence League og SIAD

Terrorangrebet på World Trade Center og de følgende globale krige og konflikter har langsomt påvirket fjendebillederne og ideologierne på den ekstreme højrefløj og derved ændret magtbalancen imellem grupperingerne. Traditionelle nationalsocialistiske grupperinger, der oprindeligt udgjorde kernen i den ekstreme højrefløj, er kommet under pres fra højrenationale og antimuslimske grupperinger og partier (*anti-jihad grupper*). Disse har tilpasset sig de globale konflikter og fjendebilleder, der tegner den internationale verden i dag. Initiativet er dermed skiftet fra traditionelt stærkt antisemitiske og nationalsocialistiske grupperinger til stærkt antimuslimske og højrenationale grupperinger. Følgelig er den traditionelle racisme, der udgør den ideologiske kerne i den nationalsocialistiske bevægelse, blevet overhalet af ideen om den arabiske verdens kulturelle og religiøse underlegenhed i forhold til den vestlige verden, dvs. hvad der betegnes som kulturel racisme.

Denne tendens gælder også den ekstreme danske højrefløj, hvor særligt Danish Defence League (DDL), der blev stiftet i 2010, er udtryk for de nye bevægelser. DDL er en stærkt antimuslimsk og ultranationalistisk gruppe, der via en proaktiv mediestrategi, anvendelse af sociale medier og en militant aktivisme på gadeplan har formået at appellere til allerede organiserede højreekstreme og

samtidigt hverve nye medlemmer, der ikke tidligere har været tiltrukket af disse miljøer. DDL udspringer, som tilfældet generelt er med de antiislamistiske grupperinger, fra tendenser i andre vestlige lande, herunder særligt England og USA. DDL fungerer derfor som en underafdeling for en større international bevægelse, i dette tilfælde English Defence League (EDL). EDL har de senere år, og ved hjælp af målrettede og voldelige demonstrationer forsøgt at fremprovokere etniske og religiøse konflikter i udvalgte områder med høj koncentration af muslimer og etniske minoriteter. DDL har forsøgt en lignende strategi i Danmark, bl.a. efter voldtægtssagen i Gullestrup, november 2011. Gruppen har endnu ikke kunnet mobilisere tilstrækkeligt til at udløse samme uroligheder, som tilfældet har været i England, hvor bl.a. EDLs leder, Stephen Lennon, er blevet idømt fængsel for at opildne til vold og optøjer.

DDL er ikke kun del af et internationalt netværk af højreekstreme og antimuslimske grupperinger, men samarbejder med andre ligesindede grupperinger i Danmark. DDLs første leder, Bo Vildbrand, der efter en hærværksaktion imod en moske i Nakskov har været anholdt og sigtet efter racismeparagraffen, har tidligere været aktiv i Stop Islamiseringen af Danmark (SIAD). SIAD er del af et internationalt netværk, Stop Islamisation of Europe (SIOE). SIOE og SIAD mener, at den vestlige verden er i krig med den arabiske verden, og at islam akut truer den vestlige verdens overlevelse. Ud fra dette fjendebillede arbejder de på at fordrive og bekæmpe islam og islamister fra hele den vestlige verden. Både DDL og SIAD søger alliancer med den ekstreme amerikanske højrefløj og sympatiserer aktivt med den ekstreme højrefløj i Israel, der ses som et bolværk imod islam. Den sidstnævnte alliance er kilde til en ideologisk konflikt med de nationalsocialistiske grupperinger, der generelt er stærkt antisemitiske. På trods af DDLs korte eksistens, så har gruppen fra begyndelsen været præget af interne splittelser og stridigheder. Efter den seneste splittelse er gruppen reelt splittet i en række fraktioner, der udover Danish Defence League også omfatter *Danske Defence League* og den seneste knopskydning, *Dansk Modstand*.

Samlet er den ekstreme danske højrefløj et foranderligt miljø, hvor de ekstreme grupperinger og partier organisatorisk og politisk ofte skifter betegnelse eller forgår, og hvor der er et betydeligt gennemtræk af aktivister. Omvendt er de grundlæggende højreekstreme ideologier relativt konstante, men med løbende ændringer i magtbalancen imellem grupperingerne. Det drejer sig om miljøer, der er under konstant pres udefra; fra myndigheder, lovgivning, medier og politiske modstandere. Hertil kommer internt pres fra ideologiske og politiske magtkampe og økonomiske og organisatoriske begrænsninger. Disse faktorer påvirker gruppernes muligheder for at mobilisere, hverve og få deres politik ud i det offentlige rum. Summen af dette er en dansk højreekstremisme, der pt. samlet ikke udgør en direkte trussel imod demokratiet eller besidder evnen til større samlede mobiliseringer og koordineret politisk vold. Til gengæld er den ekstreme højrefløj periodisk, og oftest spontant og i mindre grupper, i stand til at udøve trusler eller direkte vold imod politiske modstandere eller udsatte minoriteter. Dermed er den aktuelle ekstreme

højrefløj primært en udfordring i forhold til den offentlige orden og i forhold til beskyttelse af udsatte etniske, religiøse, homoseksuelle og politiske minoriteters retssikkerhed og menneskerettigheder.

ORGANISERING, RIVALISERING OG SAMARBEJDER

Som tidligere beskrevet, så eksisterer der en ideologisk splittelse imellem de nationalsocialistiske og højrenationale grupperinger. Mange af de politiske knopskydninger skal ses i lyset af denne uenighed. Ledende kræfter på begge fløje har gentagende gange, ved hjælp af nye foreninger, partier og grupperinger, forsøgt at danne bro imellem den højrenationale og nationalsocialistiske del af bevægelsen. Dette har dog hidtil ikke lykkedes, bl.a. som en konsekvens af pres på grupperne udefra. På trods af splittelsen, så er uenighederne dog reelt af mindre betydning. I praksis er der et tæt personsammenfald imellem fløjene og de ekstreme politiske aktiviteter. Det drejer sig om meget mobile og foranderlige grupperinger og personkredse, der ofte er aktive i flere sammenhænge og har personlige relationer på tværs af ideologiske og politiske uenigheder, eksempelvis er Danskernes Parti et udpræget forsøg på at danne bro imellem de to fløje. På trods af tilbagevendende stridigheder omkring prioriteringen af fx antisemitisme overfor antiislamisme, nationalsocialisme vs. en højrenational demokratiforståelse eller helt grundlæggende diskussioner om politiske mål og midler, så samarbejdes der meget tæt og man deltager i hinandens sociale arrangementer og udadvendte aktiviteter. Dette er ikke mindst betinget af miljøernes begrænsede størrelse og den sociale og politiske isolation, som omgivelsernes fordømmelse og pres medfører.

Typisk henter unge højreradikale inspiration i de mest ekstreme nynazistiske grupperinger, som Combat 18 og Blood & Honour, og de henter ligeledes historisk inspiration i de danske nazisters krig på Østfronten under 2. Verdenskrig. Til gengæld er det ikke alle, der bliver radikaliseret fuldt ud. En af årsagerne kan være, at det er forbundet med betydelig sociale omkostninger at stå frem som højreekstremistisk nationalsocialist. Omvendt er det nemmere at gemme sig i mængden som højrenationale uden det får samme konsekvenser for arbejdslivet, familien og øvrige sociale relationer. Sidst, men ikke mindst, så opfatter mange på den højrenationale fløj nationalsocialismen som en tysk og dermed en udansk ideologi, der ligger fjernt fra den særlige danske højreekstremisme, der er nationalkonservativ og antirevolutionær.

Geografisk eksisterer der en magtfordeling, der ikke kun gælder forholdet imellem den ekstreme højre- og venstrefløj, men også internt på den ekstreme højrefløj. Dette er ikke en konsekvens, som tilfældet er med en række kriminelle bandemiljøer, af en bevidst aftale om magtdeling i bestemte områder, men derimod en konsekvens af de lokale styrkeforhold. Vederfølnere er i dag mest synlig i Jylland og på Fyn, mens DNF primært er repræsenteret på Sjælland og Lolland. DDL

har senest udfordret denne tilstand ved at oprette 'divisioner' i hele landet, og derved sandsynligvis søger at høste medlemmer fra både Vederfølner og DNF. Igen skal det betones at mange højreekstremister samtidigt er aktive i flere grupperinger eller ofte skifter gruppering.

Hvad angår nationalsocialisterne, så er billedet mindre entydigt. DNSB forsøgte op igennem 1990'erne at vinde fodfæste i en række jyske byer, men uden held, og har i dag stadigvæk deres hovedkvarter i Greve, mens deres få medlemmer ikke har nogen videre lokal betydning. Omvendt har udbryderne i Danskernes Parti satset på Midtjylland med særlig fokus på Midt- og Østjylland.

AKTIVITETER OG KRIMINELLE HANDLINGER

Med udgangspunkt i PETs 2010-rapport om kriminelle forhold med mulig ekstremistisk baggrund, så ser det ud til, at udviklingen går den forkerte vej. PET skriver selv om udviklingen: *"(...) at det samlede antal kriminelle forhold i 2010 med mulig ekstremistisk baggrund i forhold til 2009 er steget fra 306 til 334. Det svarer til en stigning på 9 pct., hvilket dog skal ses i sammenhæng med, at antallet af forhold, som vurderes at have et tvivlsomt ekstremistisk motiv, er steget fra 131 forhold i 2009 til 195 forhold i 2010"*. Dermed drejer det sig om en betydelig stigning i kriminalitet med ekstremistisk baggrund. PETs tal giver sandsynligvis ikke et dækkende billede af problemets omfang. For det første har registreringen af hadforbrydelser hidtil været afhængig af politikredsens egne indmeldinger. Flere sager har peget i retning af, at denne indberetning ikke altid har været foretaget i tilstrækkeligt omfang. I 2009 blev ordningen ændret, så PET nu selv indhenter oplysningerne via politiets registre og derved ikke er afhængig af politikredsens indberetninger. Problemet er stadigvæk, at PET er afhængig af, at politiet beskriver kriminelle handlinger med ekstremistisk baggrund, så PET efterfølgende kan finde frem til disse via bestemte søgeord. Et tænkt eksempel kan være at et racistisk motiveret overfald ikke bliver indrapporteret som racistisk vold, men blot som vold. Rapportens relativt høje tal hvad angår kriminelle handlinger med tvivlsomt ekstremistisk motiv underbygger denne problemstilling.

Et mere kompliceret spørgsmål er, hvorvidt hadforbrydelser bliver anmeldt og dermed registreret i et omfang, der giver et retvisende billede? Et vigtigt initiativ er Københavns kommunes kampagne *Stop hadforbrydelserne* (www.stophadforbrydelser.dk), der sigter på at øge opmærksomheden omkring hadforbrydelser og motiverer ofre til at anmelde disse. En central forudsætning for en målrettet kortlægning af de ekstreme politiske miljøer, og en styrkelse af den præventive indsats, er, at dette bygges på et statistisk retvisende materiale.

Generelt har Danmark været forskånet for voldsomme højreekstreme terrorhandling, som har plaget en række andre europæiske lande. Af historiske årsager har særligt lande som Tyskland og Italien været udsat for et højere og voldsommere niveau af højreekstremistiske handlinger, såsom

politiske mord, bombesprængninger og politisk berigelseskriminalitet. Efter Berlinmurens fald har Østeuropa og Rusland oplevet en voldsom vækst i højreekstremistisk kriminalitet. Alene i perioden 2004-2010 er mindst 450 mennesker blevet dræbt af russiske højreekstremister. I Skandinavien har særligt Sverige været ramt af højreekstrem kriminalitet, hvor flere politibetjente, fagforeningsfolk og venstrefløjsaktivister er blevet dræbt af nynazister. Ydermere blev en svensk mand i 2010 sigtet for 5 drabsforsøg og et drab, som sandsynligvis var motivet racistisk. I sommeren 2011 blev Norge føjet til denne triste statistik, da den antiislamiske højreekstremist Anders Breivik myrdede 77 mennesker i en minutiøst planlagt massakre.

I Danmark har udviklingen været mindre voldsom. Den mest markante sag fandt sted i 1992, hvor en kraftig bombe sprang i Internationale Socialisters kontor i Søllerødgade, København. Bomben raserede kontoret og dræbte den 29-årige Henrik Christensen, der tidligere havde været aktiv i den antiracistiske sammenslutning 'Fællesinitiativet mod Racisme'. Drabet blev aldrig opklaret, men meget tyder på, at afsenderen var at finde i det højreekstre miljø. I 1997 blev den danske nazist Thomas Nakaba, daværende ledende medlem af Blood & Honour, idømt otte års fængsel i den såkaldte video-bombesag for forsøg på at sende tre video-bomber til engelske adresser. PET og politiet arresterede ekstremisten inden bomberne anrettede skade, men under arrestationen skød og sårede han en politibetjent.

Generelt er den ekstreme højrefløjs kriminalitet mindre alvorlig og mere spontan, men ikke nødvendigvis af mindre voldelig karakter, end ovenforstående eksempler giver udtryk for. Der er dog grundlæggende tale om miljøer, der er fascineret af våben og vold, og derfor bliver særligt yngre højreekstremister ofte sigtet for ulovlig våbenbesiddelse. Tilegnelsen af evnen til at anvende og målrettet forsøg på at anskaffe våben, enten lovligt eller illegalt, udgør et særligt problem, da disse våben kan tænkes ind i både defensive og offensive konfrontationer med den ekstreme venstrefløj. Som de senere års bandekonflikter har vist, så udgør sådanne våben ikke blot en trussel imod aktørerne, men i høj grad også imod resten af befolkningen. Anders Breiviks terrorangreb viste desuden, at også legale våben udgør et potentielt problem i forhold til politisk ekstremisme.

Den mest udbredte form for vold involverer dog sjældent skydevåben, men derimod slagvåben eller slet ingen våben. Særligt i Århus har den ekstreme højrefløj praktiseret voldelige overfald på politiske modstandere og tilfældige mennesker af anden etnisk herkomst. De racistiske overfald har ofte haft en spontan karakter, mens overfaldene på politiske modstandere har virket koordinerede. Volden er sandsynligvis drevet af et ønske om at fordrive politiske modstandere og etniske minoriteter fra byen. I Tyskland har nynazistiske grupper med tilknytning til NPD i årevis arbejdet på at fordrive særligt etniske grupper fra de østtyske provinsbyer, og derved skabe hvad nynazisterne betegner som ”nationalt befriede zoner”. Som en konsekvens er gaderummet i en række østtyske provinsbyer i dag kontrolleret af højreekstremister. Det kan imidlertid ikke med

sikkerhed siges i hvilket omfang, den ekstreme danske højrefløj bevidst forsøger at anvende denne strategi.

Kampen mellem den ekstreme venstre- og højrefløj involverer ikke kun fysisk vold, men også mere sofistikerede metoder. Således fylder et regulært efterretningsvirke meget i begge fløjes aktiviteter. Dette indebærer aktiv indsamling af informationer om partier, grupperinger, personer og udviklinger på den modsatte fløj. På den ekstreme højrefløj arbejdes der bl.a. på at forberede et "retsopgør" med politiske modstandere, der skal finde sted efter den proklamerede racekrig og opgøret med islam. Målet er, i stil med retsopgøret efter besættelsen, at retsforfølge "landsforrædere", hvilket indbefatter fx navngivne politikere og kulturpersonligheder. Ydermere anvendes oplysningerne, der indsamles af specialiserede grupper, aktivt til at chikanere og true politiske modstandere eller hænge disse ud på højreekstreme hjemmesider og blogs. En af de grupper, der formodes at lave efterretningsarbejde på den ekstreme højrefløj, er *Junikredsen*. Men at dømme ud fra gruppens blog, så er den i dag relativt inaktiv. Generelt har de højreekstreme efterretningsinitiativer haft relativ kort levetid, men skyder oftest op under nye navne og former.

Periodisk har forsøg på infiltration af både parlamentariske partier og foreninger været anvendt. Fra 1999 til 2003 blev 18 medlemmer af Dansk Folkeparti (DF) og partiets ungdomsorganisation ekskluderet pga. deres ekstremistiske tilhørsforhold. Disse infiltrationsforsøg er primært mislykkedes, fordi DF har været opmærksom på dem og har ekskluderet højreekstremister fra partiet. Denne politik har omvendt skabt en betydelig fjendtlighed overfor DF i højreekstreme kredse, hvor bl.a. oprettelsen af Danskernes Parti er et direkte modtræk. Andre grupperinger, som SIAD har af samme årsag åbent erklæret krig imod DF og proklameret, at de stiller op imod partiet ved kommende valg. Det er derfor ikke i nogen videre grad lykkedes den ekstreme højrefløj at infiltrere den parlamentariske højrefløj. Dette adskiller Danmark fra Sverige, hvor højreekstremister har haft større succes med infiltrationsstrategien.

Gruppernes aktiviteter på gadeniveau, der ofte udføres af nye medlemmer som en form for skoling og indgang til miljøet, omfatter typisk opklæbning af politisk ekstreme klistermærker, racistisk graffiti og bannerophængninger, fx i forbindelse med fodboldkampe. En væsentlig kilde til uorden er samstemmende højreekstremisters organisering af uroligheder i forbindelse med fodboldkampe. De følgende kampe med politiet og andre hooligangrupperinger bruges som kamptræning til at styrke gruppernes sammenhængskraft og til at vurdere nye medlemmer. Som tidligere nævnt, så spiller alliancer med ligesindede højreekstreme udenfor landets grænser også en vigtig rolle i grupperingernes selvforståelse, sammenhængskraft og aktiviteter. Hertil kommer økonomiske aktiver i salg af højreekstremt propagandamateriale, som musik og tøj, der er forbudt i en række andre vestlige lande. Internationale arrangementer, der har politisk, socialt og kulturelt sigte spiller også en central rolle. Danske højreekstremister deltager ofte i højreekstreme marcher og koncerter

i England, Tyskland og Sverige og styrker samtidigt alliancerne med grupperne i disse lande. Omvendt deltager udenlandske højreekstremister i danske arrangementer, fx mindemarcher for den nazistiske krigsforbryder Rudolf Hess. Som nævnt andetsteds, så har bl.a. DNF tætte kontakter til russiske højreekstremister. Danish Defence League har derimod rettet blikket imod højreekstremerne amerikanske grupperinger, der er i besiddelse af betydelige økonomiske ressourcer og solidariserer desuden med højreekstremerne israelske grupperinger. Alt sammen peger i retning af en ukoordineret alliancepolitik, hvor særligt personlige relationer og økonomiske motiver er afgørende for alliancerne. Særligt kontakterne til østeuropæiske og russiske grupperinger er bekymrende pga. disse grupperingers adgang til våben og evnen og viljen til at anvende disse.

REKRUTTERING I DE HØJREEKSTREME MILJØER

Politiske ekstremister er grundlæggende mennesker, som er ekstremt utilfredse med det bestående samfund, dvs. det politiske system, kulturelle strømninger eller et samsurium af det hele. Derfor styrkes ekstreme politiske bevægelser grundlæggende af økonomiske, sociale og politiske spændinger. Globaliseringens hastige og fundamentale forandring af det danske samfund påvirker særligt unges politiske identitet og sociale og økonomiske muligheder. Derfor forplanter internationale begivenheder sig hurtigt til bl.a. den ekstreme højrefløj, hvor særligt konflikten med islam, fx karikaturkrisen, virker som en mobiliserende faktor.

Hvor 1990'ernes ekstrem højrefløj grundlæggende var en protestbevægelse imod indvandring og flygtninge, så er nutidens ekstreme højrefløj i stigende grad en protestbevægelse imod islam som religion og kultur. Den ekstreme højrefløj er derfor i dag præget af en kulturracisme, der samvirker med en traditionel biologisk racisme. Derfor hverver de højreekstreme grupperinger i dag i et bredere politisk segment af sympatisører. Disse opfatter ikke nødvendigvis dem selv som racister eller højreekstremister i en traditionel forstand, men derimod som fx antiislamister. Derfor har den højrenationale fløj også overhalet nationalsocialisterne og er i dag den primære udfordring i forhold til højreekstremisme. Praktisk har de højreekstreme grupperingers hvervningsstrategier ikke ændret sig væsentligt i forhold til 1990erne. Nye medlemmer kommer typisk fra andre konkurrerende grupperinger, og i det omfang helt nye kommer til, så tyder meget på, at de hverves via fx hooligan-grupperinger fra de danske fodboldstadions, eller består af yngre og utilfredse medlemmer fra mere moderate højrefløjspartier og foreninger. Andre undersøgelser peger supplerende på betydningen af individuelle oplevelser af sammenstød med unge af anden etnisk baggrund som en faktor i unges engagement i ekstreme højrefløjsgupperinger (Lyng 2010).

De højreekstreme miljøers udvikling har siden årtusindskiftet primært fundet sted i provinsen, eller det der i dag kaldes for udkants-Danmark. Dette er bl.a. en konsekvens af den yderste venstrefløjens monopol på det politiske gaderum i København, hvor den yderste højrefløj ikke levnes plads til

mobilisering. Omvendt har de højreekstremerne gruppe i dag tilsvarende adgang til gaderummet i Århus, og evner samtidig periodisk at mobilisere i mindre provinsbyer som f.eks. Odense, Svendborg og Nakskov. Denne geografiske magtdeling og polarisering befordres ikke blot af interne politiske og strategiske valg i disse grupperinger, men også af sociale dynamikker. Således peger den eksisterende forskning i højreekstremisme på, at rekrutteringsgrundlaget primært findes blandt unge fra arbejderklassen eller den lavere middelklasse. Dermed spiller sociale og økonomisk betingede problemer i bestemte områder også en rolle. Omvendt tegnes den ekstreme højrefløj ikke entydigt af ressourcetsvage individer, da bevægelsen ofte dirigeres af en ledende kerne af såkaldt ressourcestærke aktivister, der bevist søger at udnytte sociale, etniske eller religiøse konflikter til at hverve og radikalisere unge fra en ressourcetsvag baggrund.

I Tyskland har højreekstremisterne i kredse omkring det nationalsocialistiske parti NPD igennem en årrække bevidst fokuseret deres hvervningsstrategi i provinsen, med særlig fokus på de østtyske byer, hvor der er markante sociale problemer. Omvendt er de venstreekstremerne grupperinger primært tilstede i de større tyske byer. Meget tyder på, at dele af den ekstreme højrefløj herhjemme sætter på en tilsvarende strategi, hvor særligt større jyske og fynske byer er i kikkerten. Højreekstremisternes relative succes i Århus synes at danne skole for forsøget på en tilsvarende sætning på andre danske provinsbyer. De danske højreekstremister kan dog hverken, hvad angår styrke, økonomiske og organisatoriske ressourcer matche tilsvarende tyske grupperinger, og derfor er det tvivlsomt, at de pt. i væsentligt omfang kan vinde indpas i andre danske byer.

Der har periodisk, særligt under bandekrigen, været rygter om samarbejder mellem kriminelle bandemiljøer, dvs. rockermiljøerne, og den ekstreme højrefløj. Der findes dog ikke noget holdbart materiale, der understøtter at dette systematisk skulle være tilfældet. Omvendt må det antages, at der foregår en drypvis trafik af unge højreekstremister, der skifter over til rockermiljøet, hvor værdier i forhold til maskulinitet og vold er stort set identisk, men hvor aktiviteterne kaster en mere kontant belønning af sig i form af social anerkendelse og likvide midler. Selvom der endnu ikke foreligger nogen undersøgelse af fænomenet, så findes der konkrete eksempler på dette. Fx er et tidligere ledende medlem af Combat 18, der i 1997 blev idømt 8 års fængsel i en bombesag, hvor han desuden skød og sårede en politibetjent, sidenhen blevet medlem af først rockergruppen Bandidos og senere Hells Angels.

DE SOCIALE MEDIER OG INTERNETTETS ROLLE

Politiske ekstremister opererer typisk udenfor det etablerede politiske system. Derfor er promoveringen af ekstreme politiske budskaber afhængigt af adgang til det brede offentlige rum, herunder via medierne. Den digitale informationsrevolution, der har givet en stor del af verdens befolkning adgang til information på nettet og forskelligartede sociale medier, har derfor også

givet ekstreme politiske grupperinger mulighed for, med få ressourcer, at få deres politiske budskaber nemt og hurtigt ud til en bredere offentlighed – ikke mindst til et yngre og politisk utrænnet publikum.

Denne skyggeside af informationsteknologien gjorde sig bl.a. gældende i Anders Breiviks opbygning og udførelse af terrorangrebet i sommeren 2011. Meget tyder på, at Breivik ikke kun anvendte de digitale medier effektivt til at sprede sit manifest. Han blev i årene op til terrorangrebet stærkt inspireret og bestyret i sine fjendebilleder via højreekstreme og antimuslimske websites. En efterfølgende netværksanalyse, foretaget af den britiske avis The Guardian, viste bl.a., at Breivik i sit manifest havde hentet inspiration fra flere hundrede højreekstreme og antiislamistiske websites, blogs og debatforums, herunder de stærkt antimuslimske danske websites Uriasposten og Snaphanen. Dermed var Breiviks terrorangreb også udtryk for en ny type politisk webekstremisme, hvor hadefulde holdninger søges realiseret i praksis. Beslægtet har webmediets ekstremistiske skyggeside vist sig i de senere års skoleskyderier, hvor massakre begået af helt unge mennesker i bl.a. USA, Tyskland og Finland udelukkende er forbundet via den inspiration, der finder vej via de digitale medier og sociale medier. Anders Breivik er et eksempel på, hvad der kan betegnes som en selvradikaliseret person. Dvs. en individuel radikaliseringsproces, hvor der ved hjælp af ekstremistiske medier opbygges en ekstremistisk politisk identitet. Denne proces pågår ofte uden, at samfundet har mulighed for at gribe ind. Disse ensomme ulve udgør i dag en central trussel i forhold til politisk ekstremisme.

Sociale medier som fx Facebook, Twitter og hertil blogs og websites, udgør en platform, hvor særligt unge mennesker udvikler deres politiske identitet. Dermed kan individet også konstruere en ekstrem politisk identitet uden at blive konfronteret med samme sociale sanktioner eller grænser som et traditionelt engagement typisk udløser. Dette potentiale udnytter de højreekstreme grupperinger, men samtidig har de forskellige tilgange til mulighederne. De højrenationale websites, blogs, debatforum og sociale medier er typisk åbne for udefrakommende, og man søger at tiltrække nye medlemmer, der kan påvirkes i ekstremistisk retning. Omvendt anvender nationalsocialisterne typisk lukkede fora, hvor målet er en politisk skoling af allerede hvervede medlemmer (Lyng, 2010). I forbindelse med den præventive indsats er det positivt, at de fleste ekstreme politiske websites er frit tilgængelige for forskere og myndigheder, der vil følge udviklingen med henblik på en præventiv og reaktiv indsats. På den anden side er indgreb, i forhold til ekstreme politiske websites, og i det omfang de ikke direkte er truende eller racistiske, forbundet med vanskeligheder. En betydelig faktor er hensynet til ytringsfriheden. En anden er at disse websites, særligt for unge mennesker, fungerer som en slags politiske eksperimenter, hvor der prøves kræfter med politisk aktivisme og identitetsudvikling. Mange af de unge vil senere glide videre ind i en demokratisk acceptabel politisk aktivisme, eller bare forsvinde fra det politiske overdrev uden nogensinde at have udført ekstreme politiske handlinger.

DEN DANSKE VENSTREKSTREMISME

De venstreekstreme partier og grupperinger er i denne rapport inddelt i en kommunistisk og anarkistisk strømning, der hver især kendetegnes af særlige ideologiske, politiske og organisatoriske træk og traditioner. Det er dog særligt de anarkistiske og antifascistiske strømninger, der skønnes væsentlige i forbindelse med en undersøgelse af nutidens venstreekstremisme, og derfor er hovedvægten lagt på en tentativ beskrivelse af disse. De militante venstreekstremistiske miljøer består i dag langt overvejende af anarkistisk og libertært inspirerede grupperinger og i langt mindre grad af kommunistiske grupperinger. Tilhørende det anarkistiske miljø, herunder syndikalismen, regnes også de enkeltsags-grupperinger, der i dag fylder meget i statistikkerne over politisk vold. Disse grupper orienterer sig typisk i retning af en politisk ekstrem forståelse og aktivisme i forhold til f.eks. dyrerettigheder, miljøspørgsmål, pro-indvandring og antifascisme, dvs. bekæmpelse af den ekstreme højrefløj. Aktivisterne i disse grupper er sjældent i besiddelse af en homogen ideologisk forståelsesramme, der peger i retning af en bestemt samfundstype, men er identitetsmæssigt oftere orienteret i forhold til hvad de er imod, dvs. som en antisystemisk og politisk modkultur.

Definitionsmæssigt er der tale om grupperinger og individer, der ligger til venstre for den parlamentariske venstrefløj, og som anvender eller støtter udenomsparlamentariske metoder, der inkluderer personvold og hærværk. De fleste af disse grupper kan i dag betegnes som tilhørende en radikal, men ikke ekstrem venstrefløj. Den overvejende del af grupperingerne på den udenomsparlamentariske venstrefløj er radikale i deres samfundskritik, men ikke ekstreme i den forstand at de støtter eller udøver politisk vold. Derfor er ekstrem venstrefløjgrupper og individer, der anvender ekstreme metoder, oftest isoleret i forhold til den radikale venstrefløj, der gennemgående opfatter ekstreme politiske metoder som både forkerte og skadelige for den brede politiske kamp. Kommunisterne har historisk været i opposition til det, de betegner som 'individuel terrorisme', mens anarkisterne typisk hylder samme metoder som en 'handlingens propaganda'. Derfor bliver venstreekstreme terrorgrupper som *Rote Arme Fraktion* ofte også betegnet som anarkistisk inspirerede terrorgrupper.

En undersøgelse af venstrefløjsekstremismen bør derfor fokusere på anarkistisk inspirerede grupperinger, der typisk på spontant basis opererer i mindre grupper/celler eller som individer. Den yderste venstrefløj har altid været og er stadigvæk præget af en grundlæggende uenighed om, hvad der er acceptabelt i forhold til mål og midler. Derfor er individer, der er beredte på at anvende politisk vold typisk at finde i mindre celler, der ikke åbent er del af større venstreradikale organisationer, foreninger og grupperinger. Der er dog tale om tætte politiske og personlige

netværk, så vil der typisk være personsammenfald mellem venstreradikale grupperinger, der tager afstand fra politisk vold, og venstreekstremister der anvender ekstreme og udemokratiske metoder. Den politiske vold vil også typisk være et af mange redskaber i en værktøjskasse, der også indeholder mere moderate metoder som fx demonstrationer, blokader og besættelser. Derfor er det venstreradikale miljø også en gråzone hvad angår ekstreme politiske handlinger og holdninger. Overordnet vil politisk vold typisk udgå fra antisystemiske grupperinger, der er inspireret af anarkistisk tankegods, mens den enkelte venstreekstremist ofte agerer relativt spontant i forhold til politiske enkeltsager, oplevelser eller mere diffuse internationale udviklinger.

DE VENSTREEKSTREME IDEOLOGIER, FJENDEBILLEDER OG POLITISKE MÆRKESAGER

For at forstå nutidens venstreekstreme strømninger, så er det forudgående nødvendigt at forstå den dybdegående forandringsproces, som både den radikale og ekstreme venstrefløj har undergået siden afslutningen af den kolde krig.

Den ekstreme højrefløjs fremmarch i hele Europa efter murens fald kan anskues som en reaktion på de hastige og dybdegående forandring, som globaliseringen har påført de europæiske velfærdsstater. Komplekse sociale, økonomiske og politiske forandringer er af den ekstreme højrefløj konsekvent blevet forvandlet til fortællingen om masseindvandring, flygtningestrømme og den følgende trussel imod de kristne og nationale værdier. Omvendt har den ekstreme venstrefløj, der identitetsmæssigt, politiske og ideologisk endnu er præget af den dybe krise som murens fald udløst, i vid udstrækning forsøgt at mobilisere reaktivt i forhold til fordelingsrelaterede spørgsmål, som de negative sociale og økonomiske omkostninger, der er fulgt i kølvandet på globaliseringen. Fjendebilledet er en relativt diffus og uretfærdig neoliberal og imperialistisk verdensorden, dvs. en verdensorden hvor IMF, NATO, EU og supermagten USA udgør fjenden. Hertil kommer et fjendebillede, der omfatter de nationale politiske eliter, der opfattes som marionetdukker i forhold til en verdensorden, der er reelt kontrolleret af store multinationale selskaber.

Globaliseringen har bredt tvunget den radikale venstrefløj til en kompleks revurdering af balancen imellem det nationale og det internationale. Særligt globaliseringens kontinuerlige indskrænkning af det nationale politiske og økonomiske råderum har gjort det svært at tilpasse de traditionelle kommunistiske og socialistiske forståelsesrammer til nutidens globale samfund. Denne ideologiske og identitetsbaserede krise var særligt synlig i 1990'erne, hvor bl.a. den britiske sociolog Anthony Giddens bemærkede: *"The hopes of radicals for a society in which, as Marx said, human beings could be 'truly free' seem to have turned out to be empty reveries"* (Giddens, 1994).

Situationen har imidlertid ændrede sig i takt med den internationale økonomiske krise. Denne krise, herunder EU's krise, har givet radikale politiske og økonomiske teorier fornyet vind i sejlene. Særligt i Sydeuropa har den ekstreme venstrefløj formået at mobilisere som respons på krisen, og dermed understreges sammenhængen imellem strukturelle kriser og ekstreme politiske bevægelser evne til at agere og mobilisere. Reaktionen har endnu været mere moderat i Nordeuropa, hvor krisen langtfra har nået samme omfang som i Sydeuropa. Alligevel er der tegn på at den yderste højrefløjs mangeårige fremmarch nu bliver suppleret af en venstreekstrem offensiv som politisk modsvar til krisen. Tilsvarende har særligt den amerikanske *Occupy Wallstreet-bevægelse* og *det arabiske forår* haft en mobiliserende effekt på den yderste europæiske venstrefløj.

Dette betyder også, at Europa i dag står i en helt ny situation, hvor en langtrukket international økonomisk og politisk krise med al sandsynlighed vil være fulgt af et tilsvarende langvarigt opsving i en politisk ekstremisme, hvor både højre- og venstreekstreme bevægelser og partier vil udfordre det liberale demokrati. Både den ekstreme højre- og venstrefløj er afhængige af det etablerede systems manglende evne eller vilje til at løse konkrete politiske, sociale og økonomiske problemer. Disse komplekse fænomener er rodfæstede i komplekse dynamikker relateret til globaliseringen, og dermed har de nationale politikere begrænset indflydelse på den grundlæggende udvikling. Derfor er der heller ikke udsigt til, at ekstreme politiske grupperingers udfordring af det neoliberale økonomiske system, og dermed det liberale demokrati, vil formindskes de kommende år – tværtimod.

Det, som særligt adskiller den radikale fra den ekstreme venstrefløj, er, at sidstnævnte handler aktivt revolutionært i bestræbelserne på at omstyrte den bestående samfundsorden. Fjenden er kapitalismen og staten, der opfattes som både repressiv og latent fascistisk. Venstreekstremister identificerer i praksis dette fjendebillede med politiet, der anskues som statens forlængede og repressive arm, og derfor angribes politiet ofte målrettet eller spontant i forbindelse med aktioner og demonstrationer. Den venstreekstreme gruppe er oftest libertært-anarkistisk orienteret, og politisk vold opfattes som et legitimt middel imod førnævnte fjendebilleder. Man kan betegne 1980ernes BZ-bevægelse som overvejende anarkistisk eller libertært socialistisk orienteret og 1990ernes autonome bevægelse var organisatorisk og i praksis udpræget anarkistisk. Iflg. PET kan disse grupperingers aktiviteter typisk relateres til anti-militarisme, anti-globalisering, anti-racisme, modstand imod xenofobi, for dyrevelfærd, klima og miljø, integrations- og flygtningepolitik samt solidarisering og aktiv støtte til revolutionære bevægelser udenfor landets grænser.

Den politiske vold, der i dag udgår fra den ekstreme venstrefløj er ofte af spontan og desorganiseret karakter, hvor de politiske målsætninger sjældent fremstår særligt klart. Tidligere tiders organiserede politiske ekstremisme, fx Blekingegade-banden, er i dag overvejende erstattet

af en både desorganiseret og spontant politisk ekstremisme. Dette er fx tilfældet i forbindelse med den verserende sag om brandattentat på Politiskolen m.m., der tilsyneladende blev planlagt og udført af 5 unge venstreekstremister, der ikke havde nogen ensartet organisering, endsize et klart politisk mål eller opbakning i det politiske bagland. Derimod tyder meget på, at de ekstreme handlinger bl.a. var en udløber af den vrede, der opstod i det venstreekstreme miljø efter rydningen af Ungdomshuset og masseanholdelserne i forbindelse med COP 15. Det er dog endnu for tidligt at sige, om denne sag er udtryk for en stigning i den politiske vold, der udgår fra den ekstreme venstrefløj herhjemme. De senere års erfaringer fra Sydeuropa viser dog, at disse miljøer er meget opmærksomme på tegn på politisk og/eller økonomisk krise, og generelt villige til at anvende ekstreme metoder i den politiske kamp.

Særligt de politiske modstandere på den ekstreme højrefløj, der i 1990erne voksede betydeligt i styrke og synlighed, har stået som et samlende fjendebillede for den ekstreme venstrefløj. Den militante kamp om det offentlige rum er blevet opfattet som en politisk overlevelseskamp. Særligt 1930'ernes store systemiske sammenstød imellem kommunismen, fascismen og de liberale demokratier har fungeret som en systemisk forståelsesramme, der på begge fløje anvendes til at legitimere politisk vold imod politiske modstandere. I en dansk sammenhæng tyder det dog på, at denne vold og chikane har nået et leje, hvor den er et konstant, men ikke et akut voksende problem.

DE VENSTREEKSTREME MILJØER I DANMARK

Anarkistiske og libertære miljøer

Anarkistiske strømninger udgør i dag kernen i den ekstreme venstrefløj. Disse strømninger omfatter antisystemiske grupper og personer, der er fundamentalt modstandere af det parlamentariske demokrati og en hierarkisk opbygget samfundsorden. Venstreekstremister opfatter typisk politisk vold som et legitimt middel i kampen for at omstyrte den bestående samfundsorden. Med undtagelse af en kort periode efter 1. verdenskrig, så har anarkisterne historisk ikke haft nogen videre politisk indflydelse og dermed heller ikke seriøst evnet at udfordre demokratiet. Der er et væsentligt skisma imellem anarkisternes fokus på ”handlingens propaganda”, hvilket historisk typisk har udartet sig i terrorisme og politisk vold, og socialisterne og kommunisternes fokus på organisering af arbejderklassen, der skulle forberede arbejderklassen på en revolution, der først kan finde sted, når de objektive omstændigheder er de rette. Anarkisterne er traditionelt blevet bekæmpet af den resterende venstrefløj, og generelt har anarkisterne manglet forankring på både den brede venstrefløj og arbejderbevægelsen. Antisystemisk politisk vold og ekstremisme er en integreret del af anarkistisk ideologi og virke, og derfor er disse grupperinger af særlig interesse for en mere omfattende undersøgelse af politisk ekstremisme i Danmark.

Grundet anarkisternes grundlæggende modstand imod hierarkier og organisering i traditionelle partier og foreninger, er der tale om et meget flydende og omskifteligt miljø, hvor subkultur og modkultur smelter sammen med politisk kultur, og derfor er der også tale om en gråzone, hvor grænserne imellem ungdomskultur og ekstrem politisk kultur ikke er klart markerede. Et eksempel er det gamle og det nye ungdomshus, hvor en stor del af virket var (mod)kulturelt orienteret, mens en anden del var et antisystemisk politisk orienteret. Derudover har samlingspunkter for disse grupperinger været radikale kulturhuse og bosteder som *Folkets hus*, *Bolsjefabrikken* og *Bumzen*, hvor der har været plads til at praktisere både politiske og kulturelle aktiviteter uden indblanding fra eksterne autoriteter.

Det er sandsynligt, at en betydelig del af den politiske vold, der finder sted i forbindelse med fx demonstrationer, udgår fra anarkistisk inspirerede grupperinger og individer. Disse er normalt ikke fast organiserede i regulære politiske partier og foreninger, og derfor er der tale om et miljø som vi forskningsmæssigt ikke ved meget om. I forbindelse med den politiske vold er der tradition for at oprette aktionsgrupper i forbindelse med bestemte aktioner. Det drejer sig typisk om grupper med kort levetid, og som inkluderer meget få individer, som er del af en lukket kreds. Ekstreme politiske aktioner udgår typisk fra disse grupper, der agerer i forhold til aktuelle politiske emner som fx militant feminisme, pro-indvandring og flygtninge, antiracisme, antifascisme, dyrerettigheder, veganisme, besatte huse, miljø m.m. Hertil kommer semipermanente grupperinger, fællesskaber og initiativer som *Queer Jihad*, *Autonomikollektivet* m.fl.

For at komplicere venstreekstremismen yderligere, så findes der ikke en klar skillelinje imellem den radikale og ekstreme venstrefløj, hvilket også gør sig gældende på den ekstreme og radikale højrefløj. Aktivister anvender typisk et omfattende repertoire af politiske værktøjer og metoder, der vælges til og fra alt efter hvilken sag, der aktioneres eller protesteres imod. En typisk aktivist på den yderste venstrefløj kan altså være fredelig aktivist, demonstrant eller aktiv i en fredelig forening den ene dag, men den næste kan vedkommende indgå i militante aktioner eller anvende ekstreme metoder. Forholdet imellem fredelige og militante metoder skifter konstant og er afhængigt af interne magtbalancer og diskussioner om mål og midler. Yderligere er miljøerne influeret af eksterne påvirkninger og pres fra fx medier, politi og parlamentariske politiske aktører.

For at anskueliggøre strømningerne på denne fløj, så følger der en kort gennemgang af de overordnede grupperinger, der i dag har særlig betydning for den ekstreme venstrefløj. Det er ikke udtryk for, at alle disse grupperinger er erklærede politisk ekstreme eller anvender politisk vold i deres virke. Det er derimod udtryk for, at disse grupperinger udgør en del af et netværk, hvor politiske ekstremister bevæger sig, og hvor der pågår radikaliseringsprocesser. De tre eksemplificerede grupperinger er således langt fra et dækkende billede af grænselandet imellem

den radikale og ekstreme venstrefløj, hvor talrige og særligt mindre og flygtige grupper og individer spiller en rolle.

Antifascistisk Aktion

Antifascistisk Aktion (AFA) er en central venstreekstrem gruppering i det antifascistiske miljø. Gruppen blev dannet i 1992 som en reaktion på den bombeterror, der dræbte den unge venstrefløjsaktivist Henrik Christensen, der var medlem af Internationale Socialister (IS), og som var aktiv i ”Fællesinitiativet mod Racisme”. Bombesprængningen er aldrig blevet opklaret, men meget tyder på, at nynazister stod bag bomben. Oprettelsen af AFA skete på et tidspunkt, hvor den højreekstreme politiske og racistiske vold var stigende i Vest- og Østeuropa. Stiftelsen AFA var den ekstreme venstrefløjs modtræk, og det umiddelbare mål var, bl.a. med voldelige metoder, at fordrive den ekstreme højrefløj fra det offentlige rum. Dette afspejlede en lignende udvikling i andre lande, hvor AFA-afdelinger voksede frem på samme præmisser. AFA var derfor fra begyndelsen en venstreekstrem gruppering, der anvendte politisk vold som et centralt værktøj i det politiske virke. Selvom gruppen havde sine rødder i det gamle bz-miljø, så blev den hurtigt en nøgleaktør i forhold til den bredere autonome bevægelse, der også voksede frem i 1990'erne, og hvis succes var en respons på udfordringen fra den ekstreme højrefløj.

Eftersom AFA fra begyndelsen har anvendt kriminelle metoder, så drejer det sig om en meget lukket og sikkerhedsbevidst gruppering, hvor nye medlemmer optages på baggrund af en sikkerhedsmæssig og praktisk vurdering af deres troværdighed og brugbarhed. Nye medlemmer rekrutteres typisk fra andre grupperinger og foreninger på den yderste venstrefløj. Det drejer sig følgelig om en meget lille og elitær gruppe, hvor der stilles store krav til de enkelte medlemmers aktivitetsniveau og offervilje. Gruppens medlemmer fungerer typisk som nøglespillere under større antiracistiske demonstrationer og er ansvarlige for busturer til fx moddemonstrationer imod nazisternes årlige demonstrationer i Salem og Dresden. AFAs målrettede angreb på højreekstremister har gjort gruppen til en både berygtet og frygtet modstander, og den ekstreme højrefløj har følgelig svaret igen med forskellige militante modinitiativer, herunder bevæbnede tæskehold, vagtværn og forsøg på infiltration og registrering.

AFA er i dag stadigvæk en helt central aktør i den hemmelige krig, der foregår imellem den ekstreme højre- og venstrefløj, men gruppen har ikke længere samme synlige aktivitetsniveau som i årene efter årtusindskiftet. Dette skyldes bl.a. at de danske nazister ikke længere udgør samme trussel og ikke længere evner at mobilisere som tilfældet var i 1990'erne. Den autonome bevægelse eksisterer heller ikke længere, og dermed er gruppens primære rekrutteringsgrundlag forsvundet. Sidst, men ikke mindst, så har den yderste venstrefløj efter årtusindskiftet slået ind på en mere moderat kurs, hvor fx 'civil ulydighed' prioriteres fremfor direkte voldelige

aktionsmetoder. Dermed har AFA heller ikke længere samme eksistensberettigelse eller mulighed for at hervede motiverede medlemmer. Gruppen har derfor indenfor de senere år forsøgt sig med andre og mere fredelige initiativer, herunder arbejder de med egne 'forebyggende programmer', der skal hindrer unge i at blive højreekstremister. Hertil kommer et exit-program, der skal hjælpe unge ud af de højreekstremistiske miljøer. Det er dog uvist, hvorledes disse tiltag prioriteres i forhold til gruppens mere håndfaste metoder. Ligeledes satses der på webmediet som en supplerende antifascistisk slagmark. I sommeren 2011 blev en række formodede medlemmer af gruppen, efter ransgning foretaget af PET og politiet, sigtet for bl.a. hacking og registrering af personfølsomme oplysninger. Hvad angår volden imellem fløjene, så må det formodes, at AFA fortsat er en central aktør, og at konflikten med særligt de højreekstremer miljøer i Århus endnu ikke er overstået.

Libertære Socialister

Libertære Socialister (LS) er den væsentligste og tydeligste repræsentant for den anarkistiske strømning i Danmark. Gruppen blev stiftet i 2009 og beskriver sig selv som: (...) *en føderation af selvstændige lokalgrupper, som søger at fremme kampen for den libertære socialisme: et statsløst socialistisk rådssamfund baseret på føderalisme og direkte demokrati*. LS betegner videre dem selv som værende anti-kapitalister, socialister, libertære og revolutionære. LS er tilsluttet det internationale Anarkismo-netværk, der er et internationalt manifest og samarbejde imellem anarkistiske grupper på tværs af landegrænserne. I forbindelse med COP-15 topmødet i 2009, hvor gruppen var nystartet, blev hele LS' demonstrationsblok anholdt. Gruppen er erklæret militant og agiterer bl.a. for anvendelse af metoder som blokader, sabotage og direkte aktion. På landsplan tæller gruppen i dag omkring 300 medlemmer og har afdelinger i København, Århus og Aalborg. Gruppens medlemmer udfolder en god del af deres virke i cyberspace, hvor bl.a. debatsitet Anarkistisk Debatforum er meget populært. LS er et typisk eksempel på en gruppering, hvor der rummer både venstrepradikale og venstreekstremer aktiviteter og individer og dermed et udmærket eksempel på den betydelige gråzone, der præger disse miljøer.

Socialistisk Ungdomsfront

Socialistisk Ungdomsfront (SUF) er ikke en venstreekstremer gruppering, men derimod det man kan betegne som en politisk radikal ungdomsgruppering. SUF er imidlertid et vigtigt eksempel på en radikal politisk gruppering, der for nogle unge, ligesom tilfældet er med Dansk Folkeparti Ungdom, fungerer som en trædesten til mere ekstreme politiske grupperinger. SUF betegner dem selv som socialister og revolutionære, der mener: (...) *at der er brug for en socialistisk revolution. Vi vil fjerne de riges privilegier og magt – vælte kapitalismen – for at skabe et socialistisk demokrati, hvor det er folk "på gulvet", der styrer samfundet. Almindelige mennesker, du og jeg,*

skal bestemme over vores eget liv. Sådan en revolution kan gennemføres, hvis flertallet går ud og kræver magt over den hverdag og den verden, som vi har været med til at skabe. SUF er løst tilknyttet Enhedslisten i den forstand, at de ikke officielt er partiets ungdomsorganisation, men på en række områder fungerer således. Tilknytningen til et parlamentarisk parti har ikke været uden problemer, og i 2011 blev SUF splittet i henholdsvis Enhedslistens Ungdom, der trods navnet ikke er Enhedslistens ungdomsorganisation, og det tilbageværende SUF. Gruppen tæller i dag omkring 1500 medlemmer og agerer fx via aktivistiske metoder som demonstrationer, blokader og propaganda. SUFs basisdemokratiske struktur giver imidlertid også plads til medlemmer, der anvender mindre fredelige metoder eller glider videre til mere ekstreme grupper, hvor sådanne metoder er acceptable. En af de tiltalte i terror-sagen, hvor 5 unge venstreekstemister står tiltalt for bl.a. forsøg på ildspåsættelse på Politiskolen, var tidligere medlem af SUF. Dermed er gruppen et eksempel på, hvorledes det både politisk og praktisk er kompliceret at forebygge politisk ekstremisme. Den radikaliseringsproces, der sender nogle unge fra radikale og demokratisk acceptable ungdomsorganisationer videre ind i ekstreme grupperinger, påvirker ikke flertallet af unge, der derimod anvender de radikale grupperinger til at "lege" med demokratiet og finde deres politiske identitet.

Kommunistiske partier og grupperinger

I efterkrigstiden er en betydelig andel af den politiske vold udgået fra den ekstreme venstrefløj. Fra slutningen af 1960'erne, hvor en ny radikal og aktivistisk venstrefløj vokser frem til venstre for den parlamentariske venstrefløj, og frem til afslutningen af den kolde krig, hvor samme strømninger mister betydning, var der et relativt højt niveau af politisk vold i Danmark (Mikkelsen & Karpantschof 2008). Det mest ekstreme udtryk var Blekingegade-banden, der er det tætteste Danmark er kommet på en, jf. den i dag gældende terrorlovgivning, venstreekstrem terrorgruppe. De ekstreme kommunistiske grupperinger og partier udsprang primært af de maoistiske strømninger, der voksede frem til venstre for Danmarks Kommunistiske Parti (DKP) under den kolde krig. Dette ændrede sig i begyndelsen af 1990'erne, hvor den kolde krigs afslutning og kommunismens kollaps udløste en akut krise – en krise som nutidens kommunistiske partier, i det omfang de stadigvæk eksisterer, endnu ikke har overvundet.

Igenem 1990'erne, hvor den yderste højrefløj voksede hastigt i hele Europa, gik det den anden vej for den yderste venstrefløj. Kommunisterne har siden murens fald overvejende været optaget af at finde et tidssvarende ideologisk, politisk og identitetsmæssigt ståsted i den globale verden, der efterfulgte den kolde krig, og som kan bringe den kommunistiske bevægelse ud af dens krise. De to nutidige kommunistiske partier, Partiet Kommunisterne og Kommunistisk Parti i Danmark, der ligger til venstre for den parlamentariske venstrefløj, er radikale i samfundskritik og ideologi. Til gengæld er partierne ikke ekstreme i deres politiske virke, hvor begge partier i realiteten støtter

den parlamentariske venstrefløj og virker via parlamentariske metoder. Hertil kommer en række trotskistiske partier og grupperinger, hvoraf Internationale Socialister (IS) er den væsentligste, og hvor samme forhold imellem radikalisme og ekstremisme overvejende gør sig gældende. Grundlæggende kendetegnes den europæiske og kommunistiske venstrefløj i dag af at partierne har bevæget sig fra venstreekstremisme til venstreradikalisme. Ydermere har politiske processer i stigende grad bevæget sig i retning af den politiske midte, hvilket har tvunget de kommunistiske partier til at orientere deres politik i retning af realpolitiske alliancer med den parlamentariske venstrefløj og fagbevægelsen. Hertil kommer problemerne med at vinde sjæle i en kontinuerligt skrumpende national arbejderklasse, der økonomisk, socialt og identitetsmæssigt har undergået store forandringer siden Murens fald. Helt generelt har den overvejende del af de europæiske kommunistpartier nedprioriteret den ekstreme, utopiske og revolutionære politik til fordel for en reelt mere moderat, realpolitisk og radikal politik (March 2011).

I forlængelse heraf er de danske kommunistpartier primært optaget af en diskussion om velfærdssamfundet, dvs. en kamp der primært er reaktiv og stort set udelukkende foregår på parlamentariske præmisser eller via demonstrationer og blokader. Partierne arbejder på at genvinde den tabte politiske og organisatoriske styrke, dels i forhold til fagbevægelsen og dels i forhold til yngre målgrupper. Kommunisterne arbejder desuden aktivt på at udfordre lovtiltag, der kan relateres til krigen imod terror. Særligt anti-terrorpakken anskues som udemokratisk og som en trussel imod mulighederne for at agere solidarisk i forhold til militante bevægelser udenfor landets grænser. Ydermere arbejdes der på at opbygge en fredsbevægelse imod dansk deltagelse i krige og konflikter, men indtil videre uden videre succes.

Det generelle billede viser, at de kommunistiske partier ikke anvender ekstreme eller udemokratiske metoder i deres politiske virke. Derfor er disse partier pt. ikke relevante i en undersøgelse af politisk ekstremisme. De repræsenterer en radikal samfundskritik, men agerer ikke ekstremistisk og de ønsker ikke medlemmer, der handler ekstremistisk, da det vurderes at skade den brede politiske kamp. Det kan derimod ikke siges, at det med sikkerhed vil forblive således i fremtiden. Den igangværende økonomiske krise har, særligt i Sydeuropa, givet vind i sejlene til en fornyet radikaliserings og en styrkelse af den yderste venstrefløj, herunder også den kommunistiske. Dette har medført en betydelig stigning i den politiske vold og venstreekstremisme i disse lande, men det er endnu ikke muligt at sige hvorvidt dette vil brede sig til Nordeuropa. Grundlæggende er den yderste venstrefløj pt. udtalt mere antikapitalistisk end antidemokratisk, men på sigt er en radikal socioøkonomisk omfordeling implicit også et angreb på det liberale demokrati. De kommunistiske partier anskuer overvejende politisk vold, når det drejer sig om Danmark, som et legitimt politisk virkemiddel i det omfang at legalt politisk arbejde ikke længere er muligt, fx i tilfælde af at partierne eller deres aktiviteter forbydes.

ORGANISERING, RIVALISERING OG SAMARBEJDER

De venstreekstreme grupperinger er typisk organiserede efter antihierarkiske principper, hvor en flad struktur er tilstræbt. I realiteten er disse grupperinger oftest præget af uformelle hierarkier, hvor en mindre gruppe af erfarende aktivister udgør den ledende kerne. Disse nøglepersoner går ofte igen i andre grupperinger, foreninger, initiativer og politiske enkeltsager. Derfor drejer det sig om erfarende aktivister, der typisk har været i miljøet i flere år, og som ofte har været i politiets eller PETs søgelys. I et meget omskifteligt miljø med stor til- og fragang, sikrer disse nøglepersoner miljøernes tilpasning til skiftende politiske dagsordner og giver erfaringer videre til nye generationer af aktivister. Det er typisk også disse kerneaktivister, der tager initiativ til offentlige manifestationer, både de fredelige og mindre fredelige. Disse ledende aktivister er typisk ressourcestærke unge mennesker, der er et sted imellem 20 og 30 år, og som ofte virker velfungerende og samfundsengagerede. Deres verdensbillede er dog ofte præget af erfaringer med konfrontationer med politi og stat. Typisk trækker denne type aktivister sig fra de ekstreme politiske miljøer, når de får arbejde, stifter familie og afslutter deres uddannelse. Derefter vil de fx være at finde i moderate eller radikale politiske foreninger, partier eller organisationer.

Det internationale udsyn og kontakterne til ligesindede internationale grupperinger spiller en stor rolle på den yderste venstre fløj. Venstreekstemister ser ofte dem selv som del af en større og retfærdig kamp imod en uretfærdig global verdensorden, som er præget af uretfærdighed, grådighed og misbrug af natur og mennesker. Organisatorisk støtter grupperne offensivt hinanden, fx i forbindelse med kampen om besatte huse. I forbindelse med rydningen af Ungdomshuset deltog der venstreekstemister fra en række andre vestlige lande i kampene om huset. Også i forbindelse med større demonstrationer som EU-topmøder og klima-topmøder, koordineres aktiviteterne nøje imellem grupperne og på tværs af grænserne, hvor der fx etableres hjælpegrupper til indkvartering, juridisk bistand m.m. Alt sammen noget, der kræver en høj grad af organisatorisk koordinering og arbejdsindsats. Derfor er denne type aktiviteter ofte også båret af 'fuldtidsaktivister', der ikke nødvendigvis selv anvender ekstreme metoder, men som samarbejder med grupperinger og individer der gør.

En særlig militant fløj, hvor det internationale samarbejde spiller en vigtig rolle, er den antifascistiske bevægelse, herunder særligt AFA. Eftersom fascismen anskues som et varigt træk ved det kapitalistiske samfund, og idet højreekstemisterne arbejder på tværs af landegrænserne, så arbejder antifascisterne internationalt tæt sammen om at koordinere aktioner rettet imod højreekstemisterne. Et eksempel er, at danske antifascister årligt deltager i demonstrationer imod nazistiske manifestationer og marcher i Sverige og Tyskland, hvor der rutinemæssigt finder sammenstød med både politi og højreekstemister sted. Der deltager også danske højreekstemister

i disse kampe, og sammenstødene imellem fløjene i udlandet er dermed reelt en forlængelse af kampene i de hjemlige gader og stræder. De internationale manifestationer bruges også til at hverve og se nye aktivister an – man kan sige, at volden bruges aktivt som en mobiliserende faktor. Dermed indgår disse rejser i prægningen af nye aktivister, der får skabt eller bestyrket fjendebillederne, og på den måde er disse kampe en central faktor i den radikaliseringsproces som en antifascist typisk gennemgår.

Den ekstreme venstrefløj er pt. ikke præget af markante splittelser eller rivaliseringer, og slet ikke i det omfang dette gjorde sig gældende på den radikale og ekstreme venstrefløj under den kolde krig. Ideologisk har der altid eksisteret en fundamental strid imellem fx anarkistiske og forskellige kommunistiske miljøer. Men som sagt, så har kommunisterne i dag ikke længere fordoms styrke, og dermed er stridighederne imellem forskellige ideologiske retninger på den ekstreme venstrefløj heller ikke af større betydning. I det omfang der er stridigheder, så drejer det sig ofte om interne diskussioner omkring mål og midler, og hvor særligt anvendelsen af politisk vold vs. civil ulydighed er tilbagevendende stridsemner. En anden splittelse er set indenfor de grupperinger, der beskæftiger sig med efterretningsarbejde. Men her vurderes det, at det ikke er ideologi, men en kombination af personspørgsmål, diskussioner om fornyelse og arbejdsmetoder, der udløser dannelsen af nye grupperinger.

AKTIVITETER OG KRIMINELLE HANDLINGER

I PETs seneste beretning om indsatsen overfor politisk ekstremisme (PET 2011) er der beskrevet en række kriminelle forhold og sigtelser, der har relation til det venstreekstreme miljø. I den alvorligste sag er 5 unge sigtet efter straffelovens § 114, dvs. efter terror-paragraffen. Iflg. PET blev de unge, der var i alderen mellem 20 til 23 år, anholdt under forsøg på ildspåsættelse på Politiskolen i Brøndbyøster. De anholdte er desuden sigtet for en række andre politisk motiverede og kriminelle forhold. Denne sag er den alvorligste, der er set i en lang årrække, men typemæssigt ikke enestående. I 2005 fandt et beslægtet brandattentat sted imod daværende integrationsminister Rikke Hvilshøjs bolig. Efterfølgende tog en gruppe ved navnet "Aktionsgruppen Grænseløse Beate" ansvaret for branden. De ansvarlige bag denne aktion er endnu ikke pågrebet. Indenfor de sidste tyve år er der blevet udført en række lignende ildspåsættelser og hærværksaktioner, der overvejende har været relateret til udlændinge og flygtningeområdet. I 2006 blev Julius Børgesen, daværende talsmand for det højreekstreme Dansk Front, fængslet for opfordring til et brandattentat imod daværende indenrigsminister Lars Løkke. Denne type hærværksaktioner, der ofte bliver udført på trods af en betydelig risiko for personskade, er primært en venstreekstrem aktionsmetode, der falder i den kategori, der kan betegnes som politisk vold.

Omvendt er der ikke tradition for, som tilfældet har været i en række nabolande, at den ekstreme venstrefløj målrettet angriber ledende politikere eller samfundspersonligheder, med det specifikke formål at dræbe eller såre disse. Der er dog eksempler på mindre voldsomme angreb, fx blev daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen i 2003, som protest imod den danske krigsdeltagelse i Irak, overhældt med maling af to venstreekstreme aktivister.

Personvold er derimod en fast ingrediens i krigen imellem den ekstreme højre- og venstrefløj. Vi ved ikke meget om det reelle omfang af denne vold, da man må formode, at en række af disse voldssager ikke bliver anmeldt til politiet og dermed heller ikke fremgår i statistikkerne over hadforbrydelser. Denne type personvold er dog relativt almindelig, særligt i forbindelse med retssager, foldboldkampe, politiske manifestationer og målrettede angreb på ledende ekstremister fra den ene eller anden fløj, fx blev en gruppe medlemmer af det højreekstreme Stop Islamiseringen af Danmark (SIAD) overfaldet med jernrør i 2005. Den ekstreme højrefløj har tilsvarende udøvet en lang række meget brutale angreb på venstrefløjsaktivister i Århus. Et af ofrene var en byråds kandidat og tidligere talsmand for Antiracistisk Netværk, der i 2008 blev overfaldet og efterfølgende måtte syes og havde rekonstrueret sine tænder. Et andet alvorligt angreb fandt sted i 2010, hvor en 17-årig venstrefløjsaktivist blev overfaldet og hårdt såret af en større gruppe højreekstremister. 21 personer, med tilknytning til White Pride, blev efterfølgende anholdt. Selvom denne type angreb er alvorlige og ikke enestående, så har de endnu ikke nået et niveau, hvor der kan tales om en egentlig voldsspiral. Volden har heller ikke samme omfang som fx i Sverige og Tyskland, hvor nynazister har begået en række politiske mord. Man kan som demokratisk samfund imidlertid heller ikke ignorere politisk vold eller rubricere den som banderelateret kriminalitet. Volden rummer en konstant risiko for en eskalation, der kan ende i en egentlig voldsspiral. En sådan voldsspiral ville virke mobiliserende og radikaliserende på et betydeligt bredere spektrum end de få ekstremistiske individer og grupperinger, der i dag er aktivt involveret i denne vold.

Et andet væsentligt område, der har relation til den politiske personvold, er venstreekstreme gruppers anvendelse af efterretningslignende arbejdsmetoder, dvs. registrering af data om politiske modstandere. Denne fløj- og efterretningskrig er ikke af nyere dato og har i særdeleshed pågået siden 1960'erne. Da dette primært er et område, der falder under PETs ansvarsområde, så vil der ikke blive gået i dybden med emnet i denne rapport. Dog skal det nævnes, at der på den yderste venstrefløj, ligesom tilfældet er på den yderste højrefløj, findes en række foreninger og grupperinger, der holder øje med den modsatte fløj. På venstrefløjen har det traditionel været foreningen Demos, der indsamlede informationer om den yderste højrefløj og offentliggjorde dette via nyhedsbreve. I årene efter årtusindskiftet, opstod researchgruppen Redox. I sommeren 2011 offentliggjorde Redox en rapport om et påstået hemmeligt højreekstremit netværk ved navnet ORG. Efterfølgende greb Datatilsynet ind og fjernede hjemmesiden og rapporten fra nettet, da den var i

strid med loven om personfølsomme oplysninger. I marts 2010 blev et ledende medlem af AFA anholdt af politiet og sigtet efter den såkaldte milde terrorparagraf. Den anholdte, der iflg. PET var en ledende figur i Antifascistisk Aktion, blev isolationsfængslet for gennem flere år at have deltaget i vold mod højreorienterede, for ulovlig registrering og dataindbrud under arbejdet med at skaffe oplysninger om højreorienteredes adresser og lignende private informationer. En del af oplysningerne handler om overfald på mennesker, der optræder i databasen. Manden blev desuden sigtet for vold og for at overtræde våbenloven.

REKRUTTERING I DE VENSTREEKSTREME MILJØER

Der findes i dag ingen tilbundsående undersøgelser af rekrutteringen på den ekstreme venstrefløj. Dermed findes der heller ikke et kvantitativt og forskningsbaseret billede af unge venstreekstemisters sociale baggrund, mobilitet eller geografiske herkomst. Via observationer af retssager, medier, interviews og websider er det dog muligt at tegne et omrids af dette. Den typiske venstreekstreme aktivist har ikke en ressourcervag baggrund, dvs. han/hun kommer ofte fra et ressourcestærkt hjem. Forældrene er ofte middelklasse, nogle gange overklasse, og har ikke sjældent en mellemlang eller videregående uddannelse, og er tilknyttet arbejdsmarkedet. Den unge venstreekstemist er typisk selv i gang med en uddannelse, enten gymnasial eller videregående, og har ikke en forhistorie med sociale problemer eller konflikter med loven. De stærke sociale fællesskaber på den ekstreme venstrefløj tiltrækker dog også ressourcervage unge, dvs. unge som medbringer en bagage af psykiske og sociale problemer, der nogle gange er kombineret med misbrugs- og kriminelle problemer. Denne gruppe er dog ikke, jf. egne observationer, toneangivende eller dominerende i disse miljøer. Derimod er ressourcervage unge mindre modstandsdygtige overfor socialt pres, og dermed potentielt mere sårbare overfor en u hensigtsmæssig radikaliseringsproces.

Radikaliseringsprocessen er en glidende proces, hvor unge typisk påbegynder deres aktivistiske løbebane i moderate eller radikale ungdomsorganisationer eller foreninger. At nogle glider i retning af ekstreme politiske grupperinger, og andre ikke, kan bl.a. forklares via en række radikaliseringssteorier, hvilket udgør et selvstændigt og omfattende forskningsområde. Grundlæggende kan det dog siges at jf. en individorienteret forklaringsmodel, så er nogle mennesker mere disponerede for en sådan radikaliseringsproces end andre. En anden forklaringsmodel peger på, at strukturelt betingede vilkår er udslagsgivende for radikaliseringsprocessen, fx oplevelsen af uretfærdighed i form af samfundets fordømmelse af bestemte politiske aktiviteter eller en håndgribelig oplevelse med politiet eller politiske modstandere. Sidst, men ikke mindst, så er venstreorienterede aktivister generelt meget orienteret i retning af den internationale udvikling. Dvs. krige, konflikter, undertrykkelse og kriser i den globale verden er i vid udstrækning formativ

i en venstreekstrem identitetsdannelse, verdensbillede og valg af metoder. Dermed har konflikter som fx i Palæstina direkte indflydelse på radikaliseringsen af unge, der agerer politisk i forhold til global uretfærdighed.

Vi ved heller ikke meget om mobilitet imellem de politiske ekstreme fløje og grupperinger, eller i retning af religiøs ekstremisme. Den eksisterende viden tyder dog på en ret begrænset mobilitet imellem de politiske yderfløje. Dog findes der eksempler på personer, der vandrer fra den ene fløj til den anden. Det tyder dog på, at denne trafik primært går fra den yderste venstrefløj til den yderste højrefløj, og ikke omvendt. Generelt forbliver unge politiske ekstremister loyale overfor deres egen fløj, men til gengæld skifter de ofte gruppetilhørsforhold eller har tilknytning til flere grupper på en gang. Typisk forlader unge de ekstreme miljøer i slutningen af 20'erne, og dermed i slutningen af deres ungdom. Det er en periode i livet, hvor ansvaret og relationerne til det omkringliggende samfund typisk når et niveau, hvor ekstreme politiske aktiviteter får for store omkostninger, dvs. livet som politisk ekstremist bliver uforlignelige med familie- og arbejdsliv. De der forbliver i miljøerne, på trods af omkostningerne, er til gengæld de mest ekstreme og ideologisk bevidste personer. Denne restgruppe udgør den største udfordring i forhold til de ekstreme politiske miljøer.

DE SOCIALE MEDIER OG INTERNETTETS ROLLE

Som tilfældet er med samfundet generelt, så spiller de sociale medier og internettet en tiltagende vigtig rolle for ekstreme gruppers kommunikation og tilstedeværelse i det offentlige rum. De fleste venstreradikale og venstreekstreme grupper og partier har i dag egne hjemmesider, blogs og debatsider. Hertil kommer en underskov af gruppesider og initiativer på fx sociale medier som Facebook. De muligheder som ytringsfriheden giver for at agitere politisk for ekstreme ideologier udnyttes i vid udstrækning indenfor lovens rammer. Ledende højreekstremister sigtes relativt ofte for overtrædelse af racisme paragraffen, hvorimod det relativt sjældent ses, at venstreekstreme individuelt sigtes for lovovertrædelser, der kan relateres til deres aktiviteter via de digitale medier. Særligt indenfor de senere år har der dog været sager, der kan relateres til politisk motiveret hacking af politiske modstanderes computere. I andre europæiske lande er denne form for politisk hacking mere udbredt og rammer typisk både myndigheder og modstandere på den ekstreme højrefløj. Et eksempel er den såkaldte 'Nazileaks', hvor tyske hackere har offentliggjort lister over tyske nazister med tilknytning til partiet NPD og deres sympatisører og bidragsydere. Denne type 'cyberangreb' er dermed blevet en tiltagende vigtig del af kampen imellem yderfløjene. Efterretningstjenesterne følger denne digitale kamp meget nøje. PET meddelte i januar 2012, at tjenesten ville nedsætte en særlig gruppe, der skulle holde øje med ekstremisme på nettet. Den øgede opmærksomhed er en udløber af Anders Breiviks terrorangreb, der i vid udstrækning var et produkt af terroristens interaktion med højreekstreme websites og debatblogs, herunder også en

række danske. Hvad angår venstreekstremisters brug af de digitale medier, så findes der, som allerede beskrevet, en række debatsites, blogs og websider, der typisk kan kategoriseres som venstreorienterede eller venstreradikale, men som også anvendes af mere ekstreme individer. Fx anvendte de 5 sigtede venstreekstremister, i sagen om brandstiftelse imod Politiskolen, digitale medier, der både omfattede medier, der spændte fra Informations debatsite til ekstremistisk prægede sites som Anarkistisk Debatforum. Meget af den debat, der foregår i grænselandet imellem radikale og ekstremistiske personer og grupperinger, foregår typisk via åbne og modererede venstrefløjmedier som fx nyhedsportalen Modkraft.dk, der i disse år udgør det væsentligste medie på den radikale venstrefløj. Men der er grundlæggende tale om et digitalt mediebilde under konstant og hastig forandring.

Generelt er det begrænset, hvilket muligheder der eksisterer for at regulere ekstreme gruppers anvendelse af de digitale medier - vel at mærke uden at lovtiltag kommer på koalitionskurs med ytringsfriheden. Selv i nabolandene Tyskland og Sverige, hvor lovgivningen overfor ekstremistiske grupper er strammere, er der store problemer med at bekæmpe politisk ekstremisme i cyberspace. Hvis myndighederne lukker en webside ned via en server, så opstår samme webside ofte kort tid efter på en ny server, der typiske er placeret således, at den ikke kan nås via det pågældende land og EUs lovgivning på området. Spørgsmålet er grundlæggende også i hvilket omfang, det er hensigtsmæssigt at gribe ind overfor netop denne ekstremisme? Oftest er politisk ekstremisme i cyberspace udtryk for, at de pågældende udtrykker en ekstrem holdning, der ikke er fulgt af en ekstrem handling. Men som Anders Breivik var en bitter påmindelse om, så er dette ikke nødvendigvis altid tilfældet. Hvad angår digitale medier, så agerer den politiske ekstremisme her i en betydelig juridisk og praktisk gråzone, hvor den væsentligste præventive aktør er efterretningstjenesternes overvågning og indgreb.

RESUME

På baggrund af tidens udfordringer med ekstremisme og antidemokratiske grupperinger, så er der i den foreliggende forundersøgelse, og på baggrund af en konkret opgavespecificering fra Social- og Integrationsministeriet, søgt at tilvejebringe en basis af viden, der kan anvendes i det videre forebyggende arbejde med politiske ekstreme bevægelser og grupperinger.

Helt grundlæggende er den politiske ekstremisme i nutidens Danmark af en både kompleks og omskiftelig karakter. Denne kompleksitet gør sig både gældende for den ekstreme højre- og venstrefløj. Selvom det er teoretisk og forskningsmæssigt muligt at konstruere et skel imellem det, der kan betegnes som radikale grupper, der kan rummes indenfor demokratiets rammer, og ekstreme grupper og individer, der i handling overskrider grænserne, så er der reelt tale om en langt mere uklar skillelinje og gråzone. Det drejer sig om et område, hvor demokratisk acceptabelt politisk virke og ekstreme politiske handlinger smelter sammen i en gråzone, hvor bestemte personer og grupper den ene dag arbejder via demokratiske metoder, men den næste anvender ekstreme metoder. Dette komplicerer både præventive tiltag og lovmæssige indgreb overfor politisk ekstremisme i betydelig grad. Grundlæggende hænger vores forståelse af disse grupper og indgreb over for disse uadskilleligt sammen med fundamentale overvejelser omkring demokrati og forsamlings- og ytringsfrihed.

Konkret udgør rapporten en forundersøgelse af en række væsentlige områder, der omfatter den ekstreme højre- og venstrefløjs udvikling, ideologier og fjendebilleder. Hertil kommer miljøernes interne organisering, rivaliseringer og samarbejder og desuden rekruttering og kriminelle aktiviteter. Et sidste område er de ekstreme politiske miljøers anvendelse af moderne informationsteknologier, som sociale medier og internettet i deres virke.

Hvad angår den ekstreme højrefløj, så konkluderes det, bl.a. på baggrund af PETs trusselsvurderinger og højreekstremisten Anders Breiviks terrorangreb i sommeren 2011, at der også i en dansk sammenhæng findes ekstreme individer og grupper, der er villige til og evner at anvende politiske vold i deres politiske virke. Men udgangspunkt i en række navngivne grupperinger, så tegnes der imidlertid et billede af en fragmenteret og isoleret ekstrem højrefløj, der ikke i dag udgør en trussel i forhold til demokratiet, men som derimod periodisk udgør en trussel imod bestemte etniske og religiøse minoriteter og i forhold til politiske modstandere på venstrefløjen. Helt generelt udgør de mest voldelige grupperinger også en udfordring i forhold til den offentlige orden og den enkelte borgers retssikkerhed og menneskerettigheder. Det højreekstreme miljø er i dag splittet i en højrenational og en nationalsocialistisk blok, hvor traditionelle ideologiske uenigheder og mål og midler, kombineret med hyppige interne opgør og splittelser, gør dette miljø til en både omskiftelig og diffus størrelse. Tendensen går i dag i retning

af en styrkelse af de ekstreme højrenationale grupperinger på bekostning af de traditionelle nationalsocialistiske miljøer. Antiislamisme spiller i en central rolle i disse gruppers aktiviteter, hvorimod den traditionelle antisemitisme ikke længere spiller nogen videre rolle. Der er også sket en udvikling bort fra en traditionel biologisk racisme, som bærende ideologiske element, og frem imod en kulturelt baseret racisme, der henter næring i internationale udviklinger som terrorangrebet på World Trade Center og karikaturkrisen.

Et område, hvor der er grund til særlig bekymring, er den ekstreme højrefløjs voldelige sammenstød med den ekstreme venstrefløj. Disse kampe, der indenfor de seneste 10 år særligt har fundet sted i Århus, indebærer en risiko for en yderligere eskalation af den politiske vold og dermed en mere udpræget radikaliseringsgrundlag, der ofte er unge mennesker med en ressourcetsvag baggrund. Den højreekstreme bevægelse er i dag primært aktiv i provinsen, hvor særligt Århus og Midtjylland har oplevet problemer med politisk vold, der udgår fra specifikke grupperinger. Århus er dermed et område, hvor der eksisterer et værdifuldt erfaringsgrundlag, der kan bygges videre på i forbindelse med den præventive indsats overfor højreekstreme grupper og individer. Striden imellem den ekstreme højre- og venstrefløj har muligvis forstærket denne geografiske udvikling, hvor den ekstreme højrefløj overvejende er aktive i provinsen og venstreekstreme grupper til gengæld står stærkt i København og opland.

Et særligt område, hvor ekstreme politiske grupper og individer har øget deres tilstedeværelse og virke, er via de digitale medier, hvor særligt debatblogs eller sociale medier som fx Facebook og Twitter i dag spiller en tiltagende rolle. Hvorvidt dette opfattes som et problem afhænger bl.a. af den politiske intention. Fundamentalt er ekstreme gruppers politiske virke via de digitale medier beskyttet af hensyn til ytringsfriheden og demokratiet. Det kan også være værd at overveje, hvorvidt det ikke er bedre, at disse grupper og individer agerer politisk åbent, og dermed kan konfronteres på demokratisk vis? I det omfang ekstreme politiske grupper agerer via de digitale medier, så er det også et udtryk for, at de ikke nødvendigvis handler ekstremt. Omvendt kan det ikke ignoreres, at fx højreekstremisten Anders Breivik i vis udstrækning opbyggede sine fjendebilleder og forberedte sine ugeringer via en kompleks interaktion med digitale højreekstreme medier. Det ville være ønskværdigt med mere forskning i netop denne problematik.

Rapportens andet undersøgelsesområde er de venstreekstreme miljøer i Danmark. Ligesom tilfældet er med den ekstreme højrefløj, så findes der i dag miljøer og individer på den ekstreme venstrefløj, der er villige til at anvende ekstreme metoder i deres politiske kamp. Modsat under den kolde krig, hvor ekstreme kommunistiske grupper som Blekingegade-banden opstod, så er venstreekstremismen i dag primært præget af anarkistisk orienterede grupperinger og individer. Det drejer sig overvejende om et desorganiseret miljø, hvor de politiske målsætninger er uklare og ofte fraværende. Desuden er disse miljøer spontant prægede og hvor der er en konstant

gennemstrømning af aktivister, hvilket gør grupperingerne både omskiftelige og i konstant opbrud. Derfor er der på den yderste venstrefløj også en betydelig gråzone hvor radikale holdninger brydes med ekstreme metoder. Det betyder, at der pågår en kontinuerlig debat om hvad der er legitimt i forhold til mål og midler i den politiske kamp. Venstreekstremister, der handler politisk ekstremt og anvender politisk vold, vil typisk indgå i mindre celler, der er isoleret fra den bredere og radikale venstrefløj. Et eksempel er de 5 unge venstreekstremister, der i 2011 blev arresteret i forbindelse med et formodet brandattentat imod Politiskolen, og nu er sigtede efter terrorparagraffen.

Et særligt bekymrende område, hvor den antifascistiske del af den ekstreme venstrefløj gør sig gældende, er den i politiske vold, der er rettet imod den yderste højrefløj. Der er her tale om en voldelig kamp om gaden imellem de to yderfløje, der rummer en konstant risiko for en eskalation i form af en voldsspiral eller yderligere radikaliserings af grupper og individer i feltet omkring de meste voldelige grupper. Kampen imellem yderfløjene bør ikke kategoriseres, eller negligeres, som almindelig bandekriminalitet, men som et særligt indsatsområde i forhold til den politiske ekstremisme, hvor der gør sig særlige problemer og dynamikker gældende.

Overordnet har den ekstreme venstrefløj gennemgået en gradvis forvandling efter den kolde krigs ophør, der i vid udstrækning kan årsagsrelateres til den dybdegående forandringsproces som globaliseringen har betydet for det danske samfund. Venstreekstreme grupper eller individer er grundlæggende influerede af den globale verden, der ligger udenfor Danmarks grænser, dvs. krige, konflikter, undertrykkelse og kriser i den globale verden er formative i en venstreekstrem identitetsdannelse, verdensbillede og valg af metoder. Dermed har konflikter som fx i Palæstina direkte indflydelse på radikaliserings af unge, der agerer politisk i forhold til global uretfærdighed. Ekstreme politiske aktioner udgår typisk fra grupper, der agerer i forhold til aktuelle politiske emner som fx feminisme, pro-indvandring og flygtninge, antiracisme, antifascisme, dyrerettigheder, veganisme, besatte huse, miljø m.m.

Mange af de sociale og politiske problematikker, der skaber grundlaget for ekstreme politiske grupperinger, har deres rod i udviklinger, der pågår udenfor danske grænser, men de influerer aktivt de lokale og ekstreme politiske miljøers udvikling, fjendebilleder politiske muligheder. Derfor kan politiske ekstremisme heller ikke udelukkende ansues som et nationalt problem. Særligt erfaringer og undersøgelser fra andre vesteuropæiske lande bør inddrages i en større undersøgelse af den politiske ekstremisme i Danmark. Lande som Norge, Sverige og Tyskland her i en længere årrække arbejdet aktivt med både præventive programmer, der skal bremse udviklingen af politisk ekstremisme og radikaliserings, og såkaldte exit-programmer, der skal hjælpe særligt unge ud af politisk ekstreme miljøer. En række myndighedsinstanser, herunder PET, kommunale myndigheder, SSP og Social- og Integrationsministeriet arbejder allerede aktivt

med disse redskaber, men en styrkelse af vores faktiske viden om de ekstreme miljøer og de dynamikker, der skaber dem, ville danne god basis for en evaluering og styrkelse af disse tiltag.

Grundlæggende er politiske ekstreme bevægelser et varigt vilkår i et demokratisk samfund. De udspringer af konkrete sociale, økonomiske og politiske problemstillinger, og de tilbyder ofte forenklede svar på komplekse problemer, der har rod i en foranderlig global verden. Ekstreme politiske holdninger er derfor også et grundvilkår, der et langt stykke hen af vejen må tolereres i et demokrati, hvor ytringsfriheden er en central værdi. Omvendt kan et demokratisk samfund ikke tolererer ekstreme politiske handling, der truer demokratiet eller individets retssikkerhed og menneskerettigheder. Derfor må det være en politisk opgave at definere en balance, der tilgodeser begge hensyn. En væsentlig diskussion er i hvilket omfang den politiske ekstremisme udgør et problem, der kræver indgreb? Og i så fald; hvad er målet med en sådan problematisering? Grundloven og straffeloven indeholder allerede en række paragraffer, som kan anvendes overfor en grænseoverskridende politisk ekstremisme. En mere omfattende undersøgelse af den politiske ekstremismes karakter og omfang vil givetvis kunne bidrage med at skabe et vidensbaseret grundlag, der gør sådanne væsentlige politiske overvejelser og beslutninger mulige.

FORSKNINGSLITTERATUR OG KILDER

- Abedi, Amir: *Anti-political establishment parties. A Comparative Analysis*. Routledge (2004)
- Alexander, Yonah & Dennis Pluchinsky: *Europe's Red Terrorists. The Fighting Communist Organizations*. Frank Cass (1992)
- Andersen, Johannes m.fl.: *Medborgerskab – demokrati og politisk deltagelse*. Systime (1993)
- Art, David: *Inside the Radical Right. The Development of Anti-immigration Parties in Western Europe*. Cambridge University Press (2011)
- Backes, Uwe: *Political extremes. A Conceptual History from Antiquity to the Present*. Routledge (2006)
- Bessel, Richard & Clive Emsley: *Patterns of Provocation. Police and Public Disorder*. Berghahn Books (2000)
- Betz, Hans-Georg: *Radical Right-Wing Populism in Europe*. Palgrave Macmillian (1994)
- Bloxham, Donald & Robert Gerwarth: *Political Violence in Twentieth-Century Europe*. Cambridge University Press (2011)
- Bjørge, Tore: *Racist and right-wing violence in Scandinavia*. Tano Aschehoug (1997)
- Bjørklund, Tor & Jørgen Goul Andersen: *Anti-immigration Parties in Denmark and Norway: The Progress Parties and the Danish People's Party*, in Martin Schain, Aristide Zolberg & Patrick Hossay (reds.): *Shadows over Europe: The Development and Impact of the Extreme Right in Western Europe*. Palgrave (2002)
- British Council Active Citizens Programme: *The European Study of Youth Mobilisation Report. Listening to Radicals: attitudes and Motivations of Young People Engaged in Political and Social Movements Outside of the Mainstream in Central and Nordic Europe*. Commissioned by the British Council Active Citizens Programme, March (2011)
- Brown, Andrew: *Anders Breivik's spider web of hate*. The Guardian, 7. September (2011)
- Bykilde, Gritt (red.): *Når unge udfordrer demokrati – dokumentation og debat*. Roskilde Universitetsforlag (2000)
- Dahlgaard-Nielsen, Anja: *Studying violent radicalization in Europe I. The Potential contribution of Social Movement Theory*. DIIS working paper, no. 2 (2008)
- Demos: *Det antimuslimske univers*. Demos (2006)
- Demos: *Fronten i Danmark. Den ekstreme højrefløj i Danmark fra 1995 til 2005*. Demos (2005)
- Demos: *Gråzoner. De nationalradikale netværk i Danmark 1970-2011*. Demos (2011)
- Dunphy, R: *Contesting Capitalism? Left Parties and European Integration*. Manchester University Press (2004)
- Eatwell, Roger & Cas Mudde: *Western Democracies and the New Extreme Right Challenge*. Routledge (2004)
- EUMC: *Racist violence in 15 EU Member States. A Comparative Overview of Findings from the RAXEN National Focal Points Reports 2001-2004*. European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC) / European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (2005)
- Fangen, Katrine: *En bok om nynazister*. Universitetsforlaget, Oslo (2001)
- Geisler, Astrid: *Heile Welten. Rechter Alltag in Deutschland*. Carl Hanser Verlag (2011)

- Giddens, Anthony: *Beyond Left and Right: The Future of Radical Politics*. Stanford University Press (1994)
- Givens, Terri E.: *Voting Radical Right in Western Europe*. Cambridge University Press (2005)
- Hainsworth, Paul: *The Extreme Right in Western Europe*. Routledge (2008)
- Hainsworth, Paul (ed.): *The Politics of the Extreme Right. From Margins to the Mainstream*. Pinter (2000)
- Hjørnholm, Morten: *Venstrefløjsgrupper – et forsøg på at danne et overblik over et fragmenteret billede på den udenomsparlamentariske, militante venstrefløj*. Oplæg holdt i forbindelse med SSP-seminar d. 16. november 2011
- Hollander, Poul: *Political violence. Belief, Behaviour and legitimation*. Palgrave Macmillian (2008)
- Ignazi, Piero: *Extreme Right Parties in Western Europe*. Oxford University Press (2003)
- Johnston, Hank & Bert Klandermans (reds.): *Social Movements and Culture. Social Movements, Protest, and Contention Volume 4*. University of Minnesota Press (1995)
- Karpantschof, René: *Gaden og Parlamentet. Kollektive aktioner, demokrati og den moderne politiks tilblivelse i Danmark 1835-1901*. Ph.d.-afhandling, Sociologisk Institut, Københavns Universitet (2007)
- Karpantschof, René: *Højreradikalismen i Danmark – en politik model på historisk-sociologisk grund*. Dansk Sociologi, s. 25-41, Vol. 14, nr. 3 (2003)
- Karpantschof, René & Martin Lindblom: *Kampen om Ungdomshuset. Studier i et Oprør*. Frydenlund og Monsun (2009)
- Karpantschof, René: *Nynazismen og dens modstandere i Danmark*. Sydjysk Universitetsforlag (1999)
- Karpantschof, René: *Populism and Right Wing Extremism in Denmark 1980-2001*. CASA/SIRIN (2002)
- Karpantschof, René: *Socio-Economic Change and Right Wing Extremism in Denmark 1980-2001*. CASA/SIRIN (2002)
- Karpantschof, René & Flemming Mikkelsen: "Vold, politik og demokrati i Danmark efter 2. verdenskrig". *Arbejderhistorie. Tidsskrift for Historie, Kultur og Politik*, s. 56-94, nr. 1 (2008)
- Kitschelt, Herbert: *The Radical Right in Western Europe - A Comparative Analysis*. The University of Michigan Press (1995)
- Larsen, Chris Holmsted & Peter Birke (reds.): *Besetze Deine Stadt – BZ Din By. Häuserkämpfe und Stadtentwicklung in Kopenhagen*. Assoziation A (2007)
- Lyng, Jeppe: *Højreradikale Bevægelser i København - En Rapport om Radikalisering og Racisme*. Center for Sociologisk Analyse (2010)
- Lyng, Jeppe: 'Højreradikale biografier: Fortællinger om fremmedgørelse, vrede og modstand' i: Jacobsen, Michael Hviid (red.): *Samfundets Sprækker. Studier i passende sociologi*. Aalborg Universitetsforlag (2007)
- March, Luke: *Radical Left Parties in Europe*. Routledge (2011)
- McAdam, Doug, John D. McCarthy & Mayer N. Zald (reds.): *Comparative Perspectives on Social Movements. Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Cambridge University Press (1996)
- Merkl, Peter H. & Leonard Weinberg: *Encounters with the Contemporary Radical Right*. Boulder Westview (1996)
- Mikkelsen, Flemming (red.): *Bevægelser I Demokrati. Foreninger og Kollektive Aktioner i Danmark*. Aarhus Universitetsforlag (2002)

- Mikkelsen, Flemming: 'Politisk Sociologi', i: Heine Andersen m.fl.: *Sociologi – en grundbog til et fag*. Hans Reitzels Forlag (2007)
- Flemming Mikkelsen: *Transnational identitet under forandring. Indvandrerne sociale, religiøse og politiske mobilisering i Danmark 1965-2010*. Museum Tusulanums Forlag (2011)
- Mikkelsen, Flemming & René Karpantschhof: *Youth as a Political Movement: Development of the Squatters' and the Autonomous Movement in Copenhagen, 1981-95*. International journal of Urban and Regional Research, vol. 25, no. 3 (2001)
- Molthagen, Dietmar m.fl. (red.): *Gegen Rechtsextremismus – Handeln für Demokratie. Ein Handbuch für die praktische Auseinandersetzung mit dem Thema Rechtsextremismus in Schulen und Kommunen, in der Jugendarbeit und in der Politischen Bildung*. Dietz (2008)
- Mudde, Cas: *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge University Press (2007)
- Mudde, Cas: 'The War of Words: Defining the Extreme Right Family'. *West European Politics*, 19(2), s. 225-248, (1996)
- Pederson, Karina & Jens Ringmose: *From the Progress Party to the Danish People's Party: From Protest Party to Government-Supporting Party*. Paper presented at the Joint Sessions of the European Consortium for Political Research, Uppsala, April 13.-18. (2005)
- PET-Kommissionens Beretning: *PET's overvågning af den antiimperialistiske venstrefløj 1945-1985*. Bd. 9 (2009)
- PET-Kommissionens Beretning: *PET's overvågning af protestbevægelser 1945-1985*. Bd. 10 (2009)
- PET-Kommissionens Beretning: *PET's overvågning af den yderste højrefløj 1945-1985*. Bd. 11 (2009)
- Peters, Jürgen & Schultze (reds.): *Autonomen Nationalisten. Die Modernisierung neofaschistischer Jugendkultur*. Unrast Verlag (2009)
- Politiets Efterretningstjeneste: "Kriminelle forhold i 2010 med mulig ekstremistisk baggrund". Offentliggjort d. 8. december 2011. Link: <http://www.pet.dk/Nyheder/RACI2010.aspx> og http://www.pet.dk/upload/pol_ekst_rapport2010.pdf
- Politiets Efterretningstjeneste: "PET's indsats I forhold til politisk ekstremisme". Offentliggjort d. 14. november 2011. Link: <http://www.pet.dk/Nyheder/Politisk%20ekstremisme.aspx> og http://www.pet.dk/upload/microsoft_word_-_politisk_ekstremisme__ukl.pdf
- Politiets Efterretningstjeneste: "PET offentliggør national trusselsvurdering samt vurdering af terrortruslen mod Danmark". Offentliggjort d. 31. januar 2012. Link: <http://www.pet.dk/Nyheder/vtd%20og%20ntv.aspx>
- Politiets Efterretningstjeneste / Center for Terroranalyse: "National Trusselsvurdering". Offentliggjort d. 31. januar 2012. Link: http://www.pet.dk/upload/ntv_januar_2012_31.01.2012.pdf
- Politiets Efterretningstjeneste / Center for Terroranalyse: "Vurdering af Terrortruslen mod Danmark". Offentliggjort d. 31. januar 2012. Link: http://www.pet.dk/upload/vtd_januar_2012_31.01.2012.pdf
- Porta, Donatella della: *Social Movements, Political Violence and the State. A Comparative Analysis of Italy and Germany*. Cambridge University Press (1995)
- Porta, Donatella della & Herbert Reiter (reds.): *Policing Protest. The Control of Mass Demonstration in Western Democracies*. Social Movements, Protest, and Contention Volume 6. University of Minnesota Press (1998)

- Porta, Donatella della & Mario Diani: *Social Movements. An Introduction*. Blackwell Publishers (1999)
- Rasmussen, Søren Hein: *Sære Alliancer. Politiske Bevægelser i efterkrigstidens Danmark*. Odense Universitetsforlag (1997)
- Reumert, Hanne, Gottlieb, Jette & Krarup, Ole m.fl: *Uro. 25 års gadekamp*. Tiderne Skifter (1995)
- Ruf, Christoph & Sundermayer, Olaf: *In der NPD. Reisen in die National Befreite Zone*. Verlag C.H. Beck (2009)
- Rydgren, Jens: "Explaining the Emergence of Radical Right-Wing Populism: The Case of Denmark". *West European Politics*, 27 (3), s. 474-502, (2004)
- Satori, Giovanni: *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis*. Cambridge University Press (1976)
- Schwartzmeier, Jan: *Die Autonomen. Zwischen Subkultur und Sozialer Bewegung*. Dissertation, Göttingen (1999)
- Staud, Toralf: *Moderne Nazis. Die neuen Rechten und der Aufstieg der NPD*. Kiepenhauer & Witsch (2005)
- Svå Sund, Lars: 'Scandinavian Right-Wing Radicalism' i: Betz, Hans Georg & Stefan Immerfall: *The new politics of the Right. Neo-populist parties and movements in established democracies*. Palgrave Macmillan (1998)
- Tarrow, Sidney: *Power in Movement. Social Movements and Contentious Politics*. Cambridge University Press (1998)
- Thorup, Mikkel: *At tænke globalt. Globalisering, sociologi, Politik*. Hans Reitzels Forlag (2004)
- Tilly, Charles: *Regimes and Repertoires*. The University of Chicago Press (2006)
- Tøgeby, Lise: *Fremmedhed og Fremmedhad i Danmark*. Columbus (1997)
- Ministeriet for Flygtninge, indvandrere og Integration: *En fælles og tryk fremtid. Forslag til en handlingsplan om forebyggelse af ekstremistiske holdninger og radikalisering blandt unge*. Juni (2008)
- Ministeriet for Flygtninge, indvandrere og Integration: *En fælles og tryk fremtid. Handlingsplan om forebyggelse af ekstremistiske holdninger og radikalisering blandt unge*. Januar (2009)
- Widfeldt, Anders: *Scandinavia: Mixed Success for the Populist Right*. Parliamentary Affairs, s. 486-500, 53(3) 2000.
- Weinberg, Leonard & Peter H. Merkl: *Right-Wing Extremism in the Twenty-First Century*. Frank Cass Publishers (2003)

Webkilder - Den yderste højrefløj

- Balder.org (www.balder.org)
- Danskernes Parti (www.danskernesparti.dk)
- Danmarks Nationalsocialistiske Bevægelse (DNSB) (www.dnsb.info)
- Danmarks Nationale Front (DNL) (www.danmarksnationalefront.dk)
- Danish Defense League (DDL)
- Juni-kredsen (www.junikredsen.wordpress.com)
- Stop Islamiseringen af Danmark (SIAD) (www.siaddk.wordpress.com)
- Vederfølnær (www.modstand.nu)
- Uriasposten (www.uriasposten.net)

Webkilder - Den yderste venstrefløj

- Antifascistisk Aktion (www.antifa.dk)
- Projekt Antifa (www.projektantifa.dk)
- Demos (www.demos.dk)
- Libertære Socialister (www.libsoc.dk)
- Socialistisk Ungdomsfront (www.socialistiskungdomsfront.dk)
- Modkraft (www.modkraft.dk)
- Anarkistisk Debatforum (www.forum.anarcho.dk)

POLITISK EKSTREMISME I DANMARK

Rapporten kan downloades gratis på Social- og
Integrationsministeriets hjemmeside www.sm.dk
ISBN: 978-87-995330-0-8